K dějinám fondu Sčítání obyvatelstva v roce 1939

Jaroslav Pažout

Fond Národního archivu Sčítání obyvatelstva v roce 1939 byl původně uspořádán v roce 1963. V souvislosti s přemanipulováním archiválií v něm uložených byl vytvořen nový inventář nahrazující dosavadní pomůcku, která nevyhovovala současným nárokům. Při práci na úvodu k inventáři se podařilo dohledat celou řadu zajímavých informací o osudech tohoto fondu, které v mnohém dokumentují i vývoj československého archivnictví po roce 1945. Proto se jevilo jako účelné je publikovat. Dochované sčítací operáty z oblastí okupovaných v roce 1938 nacistickým Německem, kde se na našem území sčítání odehrálo, mají velký správní i historický význam, zbytečné proto nejsou ani informace o okolnostech provedení sčítání v roce 1939 a o rozsahu zjišťovaných údajů. Tento článek představuje modifikovanou verzi úvodu k novému inventáři, který byl vytvořen v roce 2007.[1]

Příprava a průběh sčítání

V důsledku mnichovské dohody bylo Československo nuceno odstoupit nacistickému Německu rozsáhlá pohraniční území, jejichž okupace proběhla od 1. do 10. října 1938. Odtržená území byla nejprve svěřena do správy říšského komisaře pro sudetoněmecká území. Na základě říšského zákona o členění sudetoněmeckých území z 25. března 1939 se většina okupovaného pohraničí stala součástí Říšské župy Sudety (Reichsgau Sudetenland). Jihočeské a jihomoravské okrajové oblasti byly připojeny k sousedním správním celkům Bavorsko (vládní obvod Dolní Bavorsko-Horní Falc – Regierungsbezirk Niederbayern-Oberpfalz) a k Dolnodunajské a Hornodunajské župě (Říšská župa Horní Podunají a Říšská župa Dolní Podunají - Reichsgau Oberdonau, Reichsgau Niederdonau, v zákoně uváděny jako bývalé rakouské země Dolní Rakousko a Horní Rakousko). K Dolnodunajské župě byly přičleněny též slovenské

[1] *Sčítání obyvatelstva v roce 1939. Inventář sestavený Jaroslavem Pažoutem. Praha, Národní archiv 2007. 238 s.*

obce v blízkosti Bratislavy – Děvín a Petržalka. Hlučínsko se stalo součástí Pruska, konkrétně vládního obvodu Opole (Regierungsbezirk Oppeln) v provincii Slezsko.[2]

Okupované československé pohraničí bylo samozřejmě zahrnuto do sčítání lidu, které se konalo ke dni 17. května 1939 v celé Německé říši. Právní základ pro toto sčítání představoval zákon ze 4. října 1937 o provedení sčítání lidu, povolání a závodů. Podle tohoto zákona mělo sčítání proběhnout v roce 1938, jeho uskutečnění včetně přípravných prací bylo svěřeno obcím. Zpracování výsledků sčítání měl provést Říšský statistický úřad (Statistisches Reichsamt), který mohl některé úkoly převést na zemské statistické úřady. Podle zákona mohly být během sčítání zjišťovány pouze údaje týkající se osobního a rodinného stavu, náboženství, státní a národní příslušnosti, pokrevního původu, rodné řeči, pozemků a bydliště, povolání a zaměstnání. Zakázáno bylo vznášet dotazy na majetkové poměry a příjmy. Říšský ministr hospodářství měl stanovit přesné datum provedení sčítání a po dohodě s nejvyššími říšskými úřadů zúčastněnými na sčítání vydat ustanovení k aplikaci zákona. Kdo by odepřel odpověď na kladené otázky nebo na ně odpověděl nepravdivě, vystavoval se riziku potrestání odnětím svobody až do výše jednoho roku a udělení peněžité pokuty, nebo jednomu z těchto trestů. Trestní stíhání mohlo být zahájeno pouze na návrh prezidenta Říšského statistického úřadu.[3]

V důsledku anšlusu Rakouska v březnu 1938 došlo k odložení sčítání. Zákonem ze 6. července 1938 bylo datum jeho konání stanoveno na 17. květen 1939. Provedení sčítání bylo rozšířeno i na rakouské území, věcný obsah zjišťovaných údajů zákon neměnil. Říšský ministr hospodářství mohl po dohodě s říšským ministrem vnitra nařídit odchylky při provádění sčítání v rakouských zemích, pokud by byly potřebné vzhledem ke zvláštním poměrům zde existujícím. Právní normy platné v rakouských zemích, pokud odporovaly tomuto zákonu, ovšem neměly být při sčítání aplikovány.[4]

---

[2] *Gesetz über die Gliederung der sudetendeutschen Gebiete. Reichsgesetzblatt 1939, I. díl, s. 745–746. Oblast Těšínska byla přičleněna k Polsku, proto zde sčítání neproběhlo, stejně jako na územích přičleněných k Maďarsku.*

[3] *Gesetz über die Durchführung der Volks-, Berufs- und Betriebszählung. Reichsgesetzblatt 1937, I. díl, s. 1053.*

[4] *Gesetz zur Änderung und Ergänzung des Gesetzes über die Durchführung der Volks-, Berufs- und Betriebszählung. Reichsgesetzblatt 1938, I. díl, s. 796.*

Na československém území přičleněném v roce 1938 k Říši sčítání speciálně upravovalo nařízení říšského ministra vnitra a říšského ministra hospodářství z 21. února 1939 o provedení sčítání lidu, povolání a závodů v roce 1939 na sudetoněmeckých územích,[5] které bylo vydáno na základě výnosu vůdce a říšského kancléře o správě sudetoněmeckých území z 1. října 1938.[6] Toto nařízení pouze stanovilo platnost říšských zákonů ze 4. října 1937 a 6. července 1938 i pro sudetoněmecká území s výjimkou ustanovení týkajících se rakouských zemí.

Před provedení sčítání došlo k přijetí zákona o členění sudetoněmeckých území z 25. března 1939. To bylo zřejmě důvodem, proč bylo v úvodním textu o zákonné úpravě sčítání zmiňováno nařízení z 21. února 1939 pouze na operátech ze Sudetské župy. Sčítací operáty z území přičleněných k jiným správním celkům Říše – dochovaly se konkrétně sčítací archy z obcí přičleněných k Dolnodunajské a Hornodunajské župě - se odvolávaly pouze na říšské zákony ze 4. října 1937 a 6. července 1938.

Sčítání se prováděla pomocí sčítacích operátů, tzv. listů pro domácnost (Haushaltungsliste), které zachycovaly tyto údaje: jméno a příjmení (u žen i rodné příjmení), rodinné poměry, pohlaví, datum narození, rodinný stav, náboženství, státní příslušnost, mateřský jazyk, národnost, hlavní povolání a postavení v hlavním povolání, případnou povinnost hradit zaměstnanecké nebo invalidní pojištění, název zaměstnavatele, místo výkonu povolání a odvětví, ke kterému zaměstnavatel náležel, vedlejší povolání a odvětví, do něhož náleželo, a postavení ve vedlejším povolání. Ve zvláštní rubrice byly podchyceny osoby přítomné přechodně (ty ovšem byly uvedeny též v základní rubrice evidující všechny přítomné osoby), zvláště byli psáni členové domácnosti přechodně nepřítomní. Ženy musely odpovídat na otázky týkající se roku uzavření stávajícího manželství a celkového počtu dětí v něm narozených včetně nemanželských dětí legitimovaných uzavřením sňatku, dětí mrtvě narozených a zemřelých a dětí žijících mimo domácnost. Na přednosty domácnosti se vztahovaly otázky, zda oni nebo jiní členové domácnosti samostatně obhospodařují nějaký pozemek a o jaké rozloze, jaký je jejich vlastnický poměr k tomuto pozemku, kolik z jeho celkové plochy připadá na zahradnickou půdu, případně na révovou půdu, a zda pěstují ovoce, zeleninu, květiny, okrasné rostliny,

---

[5] *Verordnung über die Durchführung der Volks-, Berufs- und Betriebszählung 1939 in den sudetendeutschen Gebieten. Reichsgesetzblatt 1939, I. díl, s. 281.*

[6] *Erlaß des Führers und Reichskanzlers über die Verwaltung der sudetendeutschen Gebiete. Reichsgesetzblatt 1938, I. díl, s. 1331.*

okrasné keře nebo stromy za účelem prodeje nebo dalšího zpracování pro prodej. Další otázky se týkaly případného vlastnictví hospodářského zvířectva a jeho počtu. Zvláštní část operátů byla vyhrazena osobám uváděným v soupisu domácnosti, které byly majiteli, nájemníky, nebo vedoucími živnostenského závodu, kanceláře, nebo jiné nezemědělské provozovny. Ty měly uvést druh pracovního místa a jeho přesnou adresu.

Sčítací operáty obsahovaly podrobný návod k vyplnění. Nejproblematičtějším a zároveň nejcitlivějším bodem byl údaj o národnosti sčítané osoby (Volkszugehörigkeit). Podle instrukce obsažené ve sčítacím operátu měl být uváděn národ, ke *kterému „se cítí jednotlivec vnitřně připoután a ke kterému se přiznává, tedy německý, nebo český, slovenský, polský, anglický apod. Národní příslušnost se nesmí zaměňovati státní příslušností nebo mateřskou řečí a od nich může se odchýliti. Také se nemá zapsati příslušnost ke kmeni (jako bavorský, moravský, slezský). Hlášení se ke dvěma národům není možné.“* Pro děti do šestnácti let byla při uvádění národnosti směrodatná národnost těch, kteří je byli oprávněni vychovávat. Mateřský jazyk pak byl charakterizován jako řeč, ve které sčítaná osoba myslí a kterou nejraději používá v rodině a v domácím styku, neboť jí mluví nejplynněji. Návod připouští zvláště u osob ze smíšených území dvojjazyčnost. Děti, které ještě nemluvily, nebo osoby němé, měly mít uvedenu mateřskou řeč rodičů. Za mateřskou řeč se nepovažovaly dialekty.[7] Při sčítání v roce 1939 bylo teoreticky respektováno právo svobodné volby národnosti, což byla alespoň formálně liberálnější praxe než při sčítáních v předmnichovském Československu, toto právo ovšem bylo v nesvobodných podmínkách často pouze iluzorní.[8]

K provedení sčítání byly použity tzv. kontrolní listy pro sčítače (Kontrolliste für den Zähler), které zároveň sloužily (a dodnes slouží) k vyhledávání sčí-

---

[7] *Citováno bylo podle formuláře sčítacího operátu v českém jazyce, který se dochoval v Národním archivu (NA), fond Předsednictvo ministerské rady (dále PMR), sign. 736/11, kart. 3285. České formuláře však v praxi nebyly používány. V této složce je uložena též česky psaná vyhláška o provedení sčítání. Listiny měly být podle ní vyplněny na celém státním území německy. Českým obyvatelům neznalým němčiny měli být nápomocni starosta a sčítači, kteří ovládali češtinu.*

[8] *K problematice uvádění národnosti především při sčítáních obyvatelstva v Československu v letech 1921 a 1930 viz Bubeník, Jaroslav – Křesťan, Jiří: Národnost a sčítání lidu. K historickým souvislostem polemiky mezi Antonínem Boháčem a Emanuelem Rádlem. Historická demografie 19, 1995, s. 119–133; též: Zjišťování národnosti jako problém statistický a politický. Zkušenosti ze sčítání lidu za první republiky. Paginae historie. Sborník Státního ústředního archivu v Praze 3, 1995, s. 119–140.*

tacích operátů. Jedná se o přehledy sčítacích obvodů v obcích, v jejichž záhlaví je uvedeno jméno župy („Gau Sudetenland“, u obcí přičleněných k Hornodunajské a Dolnodunajské župě „Ősterreich“), okresu, obce a její části (osady), číslo sčítacího obvodu a jméno sčítače. Vlastní formulář kontrolního listu pak obsahuje sloupce pro přesnou adresu s číslem popisným, jméno přednosty domácnosti, vlastnický poměr k bytu, označení zemědělského a lesnického podniku nebo nezemědělského podniku, běžné číslo sčítacího listu pro domácnost, počet příloh u sčítacího listu a počet přítomných osob mužského a ženského pohlaví v době sčítání. Dále jsou zde sloupce pro pomocné součty zemských statistických úřadů a pro poznámky. Bez těchto kontrolních listů by bylo vyhledávání jednotlivých sčítacích operátů zvláště u velkých obcí a měst časově velice náročné. Mezi listy z konkrétní obce je třeba na základě udané adresy najít číslo sčítacího obvodu a běžné číslo sčítacího operátu. To pak umožňuje rychlé vyhledání sčítacího operátu, neboť v rámci jednotlivých obcí byly a jsou sčítací operáty řazeny podle sčítacích obvodů a v nich pak vzestupně podle běžného čísla operátu. Při neznalosti přesné adresy je možno využít údaje o jménech přednostů domácnosti, pokud se překrývají se jmény osob, jejichž sčítací operát je vyhledáván.

Nacistické úřady přikládaly výsledkům sčítání velký význam pro provádění své rasové, národnostní a hospodářské politiky. Snaha využít údaje získané při sčítání k vypracování korektních statistických přehledů při zachování důvěrnosti zjištěných individuálních dat ustupovala do pozadí politickému hledisku. O tom svědčí např. dvě kartotéky vytvořené z iniciativy Říšského ministerstva vnitra a SS Říšským statistickým úřadem z individuálních dat získaných při sčítání obyvatelstva v roce 1939. Jednalo se o kartotéku cizinců (tzv. Ausländerkartei) a kartotéku německých říšských příslušníků cizí národnosti (tzv. Volkstumskartei). Ty měly sloužit germanizační politice na území Německé říše včetně zabraného československého pohraničí a Rakouska.[9]

Při sčítání v roce 1939 byly vyplňovány vedle sčítacích operátů též doplňkové listy pro údaje o původu a předběžném vzdělání (Ergänzungskartei für Angaben über Abstammung und Vorbildung), které měly být po vyplnění odevzdávány sčítačům v zalepených obálkách. Tento dotazník obsahoval kolonky pro údaje o jménu, datu a místu narození sčítaných osob a o jejich případném dokončení studia na vysoké nebo odborné škole.

---

[9] K této problematice viz Wietog, Jutta: Volkszählungen unter dem Nationalsozialismus. Eine Dokumentation zur Bevölkerungsstatistik im Dritten Reich. Hrsg. Vom Wolfram Fischer. Lieferbach 2001. Obě kartotéky byly podle Jutty Wietogové pravděpodobně zničeny v roce 1945, tamtéž, s. 277–278.

Další z otázek se zabývala rasovým původem sčítaných osob. Doslova zněla, zda *„byl nebo jest jeden ze dvou dědů nebo jedna ze dvou babiček podle plemene plnožidem nebo plnožidovkou?“* Podle instrukce k tomuto bodu byla směrodatná pouze příslušnost rasová („plemenná“), nikoliv konfesionální.[10] Tyto doplňkové listy rozeslal Říšský statistický úřad, u něhož byly uloženy, v květnu 1941 obcím, aby je porovnaly s místními rejstříky přihlašovaných osob a s národnostními kartotékami zavedenými u obcí v roce 1939. Židé byly na kartách z těchto kartoték označeni písmenem „J“. Po skončení tohoto porovnávání byly doplňkové listy odeslány Říšskému rodopisnému úřadu v Berlíně (Reichssippenamt), přičemž se zatím nepodařilo zjistit, jakým způsobem zde s nimi bylo do konci války nakládáno. Po skončení války tyto listy převzala židovská obec ve východním Berlíně a v současnosti se nacházejí ve Spolkovém archivu.[11]

Souhrnné výsledky sčítání obyvatelstva v Sudetské župě byly pro služební účely publikovány Říšským statistickým úřadem v obsáhlém elaborátu *Die Hauptergebnisse der Volks-, Berufs- und Betriebszählung 1939 im Reichsgau Sudetenland*.[12] První část obsahuje přehled o rozloze a počtu obyvatel župy a jejích vládních obvodů a okresů a především rozbor stáří, pohlaví, rodinného stavu, státní a národní příslušnosti, mateřské řeči a náboženství obyvatel župy a jejich jednotlivých částí a také rozbor podoby domácností. Druhá část je věnována profesnímu členění obyvatelstva, třetí jeho zemědělské a lesnické činnosti a čtvrtá část nezemědělské činnosti.

Zákony ze 4. října 1937 a 6. července 1938 předpokládaly, že zároveň se sčítáním bude provedeno šetření týkající se užívání půdy. Soupisový arch pro polní a lesní hospodářství byli povinni vyplnit všichni, kdo obhospodařovali zemědělskou a lesní plochu o rozloze minimálně půl hektaru. Arch obsahoval kolonky pro jméno závodu a bydliště jeho majitele, pro údaje o majitelích závodu a jeho rodinných příslušnících, o pracovních silách

---

[10] *Viz česky psaný formulář doplňkového listu uložený spolu s obálkou na tento formulář, stejně jako český formulář sčítacího operátu in: NA, PMR, sign. 736/11, kart. 3285.*

[11] *Wietog: c. d., s. 158n.*

[12] *Die Hauptergebnisse der Volks-, Berufs- und Betriebszählung 1939 im Reichsgau Sudetenland. Bearbeitet im Statistischen Reichsamt. Berlin 1941/1942. Tato práce je uložena v NA, fond Státní úřad statistický (dále SÚS), kart. 94.*

nepatřících k rodině, o vlastnickém poměru k pozemku a jeho rozsahu a o způsobu jeho využívání.[13] Místo uložení těchto archů – pokud ovšem ještě existují – není známo.

Dějiny fondu a způsob jeho uspořádání

Sčítací operáty ze Sudetské župy byly uloženy u Úřadu říšského místodržitele v Sudetské župě sídlícího v Liberec, konkrétně v jeho pododdělení IIb – statistika. Na konci války se fyzicky nacházely v pronajaté budově v Liberci-Horním Růžodole. Zde byly také zajištěny a svěřeny do správy Okresní správní komise v Liberci, později přeměněné na Okresní národní výbor (ONV) Liberec-venkov. Vrchní dozor nad nimi vykonával Archiv Ministerstva vnitra. Od počátku byl kladen důraz na péči o tyto materiály, neboť byly považovány za důležitý podklad pro vydávání osvědčení o národnosti českým obyvatelům sčítaným v roce 1939 v Sudetské župě.[14] Toto pracoviště, později přemístěné do jiné budovy patřící výboru, bylo brzy zahrnuto velkým množstvím žádostí o vystavení výpisů údajů o národnosti a mateřské řeči uvedených ve sčítacích operátech, které byly důležité při vyřizování státoobčanské agendy (žádosti o navracení státního občanství) a s ní souvisejícími konfiskačními řízeními vztahujícími se podle dekretů

---

[13] *Česky psaný formulář viz in: NA, PMR, sign. 736/11, kart. 3285. Tento i dříve uváděné česky psané formuláře jsou uloženy ve spisu týkajícím se sčítání připravovaného na území Protektorátu Čechy a Morava. K tomuto sčítání, plánovanému na rok 1940, však nikdy nedošlo. Obsáhlou dokumentaci k přípravě protektorátního sčítání viz in NA, fond Ministerstvo vnitra – nová registratura (dále MV-NR), sign. A 2051, kart. 330. Dochovaly se dva formuláře sčítacích operátů, jeden předpokládal vykonání sčítání k 1. březnu 1940, druhý k 28. květnu 1940. Osnovy vládního nařízení o provedení sčítání počítaly např. se zjišťováním, zda sčítané osoby jsou Židé ve smyslu § 6 nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě o židovském majetku z 21. června 1939 nebo jaké jsou jejich případné tělesné vady.*

[14] *Přípis Ministerstva vnitra Okresní správní komisi v Liberci z 24. srpna 1945 týkající se zajištění operátů a vydávání osvědčení o národnosti, in: NA, MV-NR, sign. A 6550, kart. 1486.*

prezidenta republiky č. 5/1945 Sb. a 12/1945 Sb. na majetek osob německé a maďarské národnosti.[15] Ministerstvo vnitra však odmítlo v obavě před roztříštěním celého sčítacího souboru žádosti některých místních správních orgánů o vydání lokálních sčítacích materiálů k urychlení vyřizování žádostí o výpis.[16]

Vystavování výpisů ze sčítacích operátů představovalo pro Okresní národní výbor Liberec-venkov značnou zátěž. Proto požádal 1. října 1946 Ministerstvo vnitra o zastavení této agendy. ONV Liberec-venkov svou žádost dále odůvodňoval tím, že podle jeho názoru nejsou výpisy spolehlivým důkazem pro doložení národnosti sčítaných osob, a také tím, že během více než roku, co byly vystavovány, měly již všechny osoby, které je potřebovaly, dostatečný čas k jejich opatření. ONV Liberec-venkov zároveň žádal, aby materiály ze sčítání obyvatelstva v roce 1939 byly buď převezeny do Archivu Ministerstva vnitra v Praze, nebo do budovy státního archivu v Liberci (myšlena pravděpodobně expozitura Archivu Ministerstva vnitra), neboť budovu, v níž byly uloženy, bylo potřeba uvolnit pro ubytování veřejných zaměstnanců působících v Liberci.[17] Ministerstvo vnitra ve svém výnosu z 5. listopadu 1946 reagujícím na toto podání vyjádřilo souhlas s ukončením pořizování výpisů a požádalo o přemístění sčítacích materiálů do budovy expozitury Archivu Ministerstva vnitra v Liberci.[18] Tato expozitura byla zřízena rozhodnutím ministra vnitra z 1. října 1946 pro soustředění, správu a odborné zpracování archivních fondů bývalého říšského archivu v Liberci a archivního a spisového materiálu soudů a nižších úřadů a orgánů státní správy z přilehlé pohraniční oblasti

---

[15] Prezidentský dekret č. 12/1945 Sb. z 21. července 1945 se v § 2 přímo odvolával na výsledky předválečných sčítání lidu, tedy na sčítání uskutečněné v roce 1930 na celém československém území a v roce 1939 v okupovaném pohraničí. Stanovuje, že „za osoby národnosti německé nebo maďarské jest považovati osoby, které se při kterémkoli sčítání lidu od roku 1929 přihlásily k německé nebo maďarské národnosti, nebo se staly členy národních skupin nebo útvarů, nebo politických stran, sdružujících osoby německé nebo maďarské národnosti.“ Sbírka zákonů a nařízení státu československého, 1945, s. 17.

[16] Viz žádost Národního výboru v Opavě ze 4. června 1946 a žádost Okresního národního výboru, expozitury v Lanškrouně z 15. května 1946, NA, MV-NR, sign. A 6550, kart. 1486. Zamítavou odpověď Ministerstva vnitra z 21. srpna 1946 na tato podání viz tamtéž.

[17] NA, Archivní registratura - Ústřední archiv Ministerstva vnitra (dále AR-ÚAMV), 1946–1948, sign. II/4, inv. č. 67, kart. 22.

[18] Tamtéž.

země České.[19] Jako sídlo expozitury byl využit tzv. Anenský dvůr, třípatrová novorenesanční budova z konce 19. století zakoupená v Liberci pro potřeby říšského archivu v roce 1939 Říšským ministerstvem vnitra a tímto archivem také využívaná.[20]

Přestože bylo vydávání výpisů výnosem prezidia Ministerstva vnitra z 5. listopadu 1946 zastaveno, řada úřadů jejich vystavování nepřestala požadovat.[21] ONV Liberec-venkov proto požádal 2. ledna 1947 zemské národní výbory v Praze a Brně, aby o tomto výnosu vyrozuměly příslušné okresní národní výbory oběžníkem. Na základě výnosu pak 10. ledna 1947 zastavil vydávání výpisů soukromým žadatelům, pokládal však za svou povinnost do jeho řádného publikování vydávat výpisy úřadům, které o ně požádaly především v souvislosti s prováděním dekretu prezidenta republiky o národní cti č. 138/1945 Sb. Agenda spojená s vyřizováním těchto žádostí i s odmítáním soukromých podání tak byla i nadále rozsáhlá.

K přestěhování sčítacích materiálů do budovy expozitury Archivu Ministerstva vnitra nakonec došlo ve dnech 8. – 11. dubna 1947. Jednalo se o spisový materiál uložený celkem ve 34 skříních, které byly expoziturou též převzaty. Zvládnout agendu spojenou s výpisy ze sčítacích operátů nebylo v silách pracovníků expozitury, proto jim ONV Liberec-venkov zapůjčil na uspořádání přestěhovaných materiálů a dokončení agendy jednoho svého úředníka a dva německé manipulanty ze sběrného střediska v Liberci, kteří se agendou při okresním národním výboru již zabývali. Přednosta expozitury JUDr. Václav Lukáš nicméně ve svých přípisech ze 14. a 30. dubna 1947 žádal prezidium Ministerstva vnitra, aby znovu rozhodlo, komu a za jakých podmínek se mají výpisy ze sčítacích operátů vydávat. V případě, že by bylo povoleno jejich vydávání též soukromým žadatelům (pokud se od nich požadovaly jako doklad k žádosti o státní občanství, restituci majetku, pozůstalostní řízení, jmenování do veřejné

---

[19] *Tamtéž.*

[20] *Viz spis týkající se zřízení expozitury a zajištění budovy pro uložení materiálů v její správě, in: tamtéž. Též spis k expozituře Archivu Ministerstva vnitra, NA, MV-NR, sign. P 1412/2, kart. 5488.*

[21] *Podle zprávy správce budovy expozitury Aloise Kubišty z 3. ledna 1947 o jeho rozhovoru s vedoucím úředníkem referátu sčítání lidu 1939 ONV Liberec-venkov uskutečněným 19. prosince 1946 docházelo denně do ONV Liberec-venkov 20 – 30 soukromých a 40 – 50 úředních podání. K 19. prosinci 1946 zde bylo asi 1500 soukromých a 400 úředních nevyřízených žádostí. NA, AR-ÚAMV, 1946–1948, sign. II/4, inv. č. 67, kart. 23.*

funkce atd.), mělo ministerstvo rozhodnout o výši poplatku za úřední úkon a o způsobu jeho úhrady. Pokud by bylo vydávání výpisů zastaveno, mělo prezidium příslušné rozhodnutí řádně zveřejnit. Lukáš ve svém přípisu zároveň upozorňoval na skutečnost, že zřejmě nebude moci být odepřeno zjišťování příslušných údajů z operátů soudům a státním zastupitelstvím.[22]

Správa Archivu Ministerstva vnitra oznámila 23. května 1947 liberecké expozituře výklad prezidia Ministerstva vnitra, podle kterého se jeho výnos o ukončení vydávání výpisů vztahoval pouze na agendu ONV Liberec-venkov.[23] Expozitura archivu měla tudíž i nadále pokračovat s vydáváním výpisů způsobem, jakým je provádělo oddělení VI/4 Ministerstva vnitra (od poloviny roku 1947 označováno jako oddělení V/4) ze sčítacích operátů sčítání lidu v Československu z let 1921 a 1930.[24] Agenda výpisů ze sčítacích operátů byla stále rozsáhlá, v lednu 1948 přicházelo průměrně padesát žádostí denně. Když byli pracovníci zapůjčení ONV Liberec-venkov z expozitury odvoláni, museli se do vyřizování této agendy postupně zapojit všichni její zaměstnanci (z šesti pracovníků byl přitom jeden po operaci neschopen služby), což jim nedovolovalo plnit úkoly uložené výnosem ministra vnitra z 1. října 1946 o zřízení expozitury. Prezidium Ministerstva vnitra svým oběžníkem ze 4. srpna 1947 informovalo zainteresované úřady o tom, že při ONV Liberec-venkov bylo zastaveno

---

[22] *Přípis JUDr. Lukáše ze 14. dubna 1947 i předávací protokol z 11. dubna 1947 viz tamtéž.*

[23] *Tamtéž. Zde je též uložen vzor formulářů žádosti o výpis a vlastního výpisu expozitury Archivu Ministerstva vnitra.*

[24] *Agenda vydávání výpisů ze sčítacích operátů uložených v jedné z pražských budov Archivu Ministerstva vnitra v Loretánské ulici č. 6 byla bezprostředně po skončení války v kompetenci tohoto archivu. Na základě podnětu Závodní rady Ministerstva vnitra z 20. září 1945, reagující na řadu stížností na závady při vyřizování těchto žádostí, byla tato agenda svěřena VI. odboru. V jeho rámci bylo vytvořeno oddělení VI/4, jemuž příslušelo vydávání osvědčení o národnosti podle materiálu ze sčítání lidu, obstarávání matričních a jiných osobních dokladů pro úřední potřeby a likvidace Rodopisného úřadu. Tomuto oddělení byly vyhrazeny místnosti v budově Archivu Ministerstva vnitra v Loretánské ulici, kterých se dosud používalo pro úschovu sčítacích materiálů a pro vyřizování výpisové agendy. Viz výnos ministra vnitra z 30. října 1945, který předpokládal i uvolnění pracovníků zabývajících se vydáváním výpisů pro nově vzniklé oddělení. NA, MV-NR, sign. P 1411/2, kart. 5488.*

vydávání výpisů z operátů sčítání lidu v roce 1939, které v případě potřeby vystavuje expozitura Archivu Ministerstva vnitra v Liberci. V oběžníku dále upozornilo na skutečnost, že veřejné úřady často žádají o výpisy v zájmu soukromých stran, kterým jsou pak vystavovány zdarma, čímž uniká státní pokladně značný příjem z poplatků za úřední úkon, kolkovné a poštovné. Od této praxe se proto mělo upustit, soukromé strany si měly nadále opatřit potřebný výpis samy na vlastní náklady. Totéž mělo platit pro výpisy z operátů sčítání lidu z roku 1930.[25]

6. listopadu 1947 zaslal Václav Lukáš dotaz správě Archivu Ministerstva vnitra, zda má expozitura pokračovat v praxi ONV Liberec-venkov, který zapůjčoval jednotlivé sčítací operáty jako důkazní materiál soudům a okresním národním výborům. Správa expozitury v této praxi po jejich převzetí pokračovala, ovšem příslušné úřady je buď nevracely vůbec, nebo s velkým zpožděním a často ve velmi špatném stavu. Lukáš navrhoval, aby při nutnosti posouzení pravosti podpisu bylo dále postupováno tak, jako u žádostí soukromých stran, tedy aby byl příslušný operát zaslán do Prahy do Archivu Ministerstva vnitra, kde provede soudní znalec písma expertízu. Přípisem správce Archivu Ministerstva vnitra dr. Josefa Borovičky z 10. listopadu 1947 byla expozitura archivu upozorněna na skutečnost, že sčítací operáty z roku 1939 se uložením do archivu a odevzdáním jejich správy do oboru působnosti přednosty státního archivu staly archivním fondem a že se tak na ně vztahují všechny předpisy o užívání archiválií. Expozitura tudíž byla povinna v rámci platných předpisů vydávat soudům a okresním národním výborům pro úřední potřebu výpisy ze sčítacích operátů, neměla je však zapůjčovat mimo archivní budovu. Pouze v případě, kdy některá ze stran požádá o ověření pravosti podpisu

---

[25] *Oběžník prezidia Ministerstva vnitra zemským a okresním národním výborům, okresním správním komisím, expozituře moravskoslezského zemského národního výboru v Ostravě, ústředním národním výborům statutárních měst, hlavnímu velitelství Sboru národní bezpečnosti v Praze, zemským velitelstvím v Praze a Brně a expozituře v Ostravě, úřadům národní bezpečnosti v zemi České a Moravskoslezské, Osidlovacímu úřadu a Fondu národní obnovy viz in NA, AR-ÚAMV, 1946–1948, sign. II/4, inv. č. 67, kart. 23. Oběžník představoval též poněkud opozdilou reakci na četné žádosti místních úřadů o zaslání výnosu ministerstva o zastavení vydávání výpisů u ONV Liberec-venkov a o sdělení, který úřad je vydává nyní. Některé tyto přípisy viz in NA, MV-NR, sign. P 1412/2, kart. 5488. Na skutečnost, že státu unikají značné finanční prostředky vydáváním výpisů zdarma soukromým stranám upozornil Václav Lukáš správu Archivu Ministerstva vnitra ve svém dopisu z 11. července 1947, viz tamtéž.*

přísežným soudním znalcem písma, souhlasila správa Archivu Ministerstva vnitra s postupem navrženým Lukášem.[26]

Ve snaze zbavit se agendy neúnosně zatěžující práci liberecké expozitury navrhl 31. ledna 1948 Václav Lukáš Archivu Ministerstva vnitra odevzdání sčítacích operátů oddělení V/4 Ministerstva vnitra, které bylo pověřeno vydáváním osvědčení o národnosti podle materiálů ze sčítání lidu. Tím by byly v tomto oddělení soustředěny sčítací operáty všech sčítání lidu, které sloužily administrativní potřebě a nestaly se podle Lukášova tvrzení dosud archiváliemi.[27]

---

[26] *Oba dokumenty viz NA, AR-ÚAMV, 1946–1948, sign. II/4, inv. č. 67, kart. 23. V podobném duchu odpovědělo Ministerstvo vnitra 1. dubna 1948 na žádost Místního národního výboru v Novém Jičíně o zapůjčení sčítacích operátů ze 16. března 1948, tamtéž. Expozitura podpořená vedením archivu odmítala i žádosti o vyhotovování fotokopií operátů pro soudní potřeby. Ve vyjádření k přípisu Okresního soudu v Liberci z 13. února 1948 v této věci pro prezidium Ministerstva vnitra upozornil správce Archivu Ministerstva vnitra Václav Letošník na možnost zaslání operátu do Prahy na provedení písmoznalecké expertíze i na skutečnost, že tu je možno provést stejně pouze zkoumáním originálu dokumentu. NA, MV-NR, sign. P 1412/2, kart. 5488.*

[27] *Podle Václava Lukáše by kancelářská a účetní manipulace, která nejvíce zatěžovala expozituru, tolik nezatížila toto oddělení, které je k tomu vybaveno podatelnou, výpravnou a účetním úředníkem. Přednosta dále argumentoval, že sčítání lidu v pohraničí v roce 1939 bylo provedené německými okupanty za zcela jiných okolností než sčítání lidu v Československu v letech 1921 a 1930, takže některé případy si vyžadují zásadního rozhodnutí Ministerstva vnitra, které si může oddělení V/4 snáze opatřit. Často též docházelo k posuzování pravosti podpisů na sčítacích operátech přísežným soudním znalcem písma, který pro Krajský soud v Liberci sídlí v Praze. Sčítací operáty jsou tak zasílány do Archivu Ministerstva vnitra v Praze, kde znalec provádí potřebná šetření. Tato složitá manipulace by tak odpadla. Úřední i soukromé strany potřebují též většinou výpisy ze sčítacích operátů z roku 1939 i z roku 1930. Dalším důvodem uváděným přednostou liberecké expozitury bylo to, že sčítací operáty využívá často Státní bezpečnost, která musí vykonávat potřebná šetření prostřednictvím svých libereckých orgánů. Pokud by nebylo jeho návrhu vyhověno, žádal Lukáš o zastavení vydávání výpisů. Zopakoval přitom argumenty uváděné již ONV Liberec-venkov v žádosti z 1. října 1946. Dále uvedl, že nevěrohodnost značné části záznamů v operátech byla již několikrát prokázána soudním znalcem písma, který prováděl odborná šetření o pravosti podpisů na operátech. Poukázal též na skutečnost, že operáty z jižních a jihozápadních pohraničních území Čech nejsou v rukou československých úřadů, což podle něj snižovalo význam celého sčítacího sou-*

K převezení sčítacích operátů z liberecké expozitury Archivu Ministerstva vnitra do Prahy do oddělení V/4 Ministerstva vnitra nakonec skutečně došlo, a to v říjnu 1948. Od 9. do 19. října byly zabaleny do 1334 balíků a dopraveny do přízemí budovy expozitury. 11. října odvezlo nákladní auto Ministerstva vnitra 124 balíků, zbytek pak byl odeslán 20. října na nádraží v Praze-Dejvicích po železnici. Společně s operáty byly do Prahy poslány i spisy liberecké expozitury Archivu Ministerstva vnitra a ONV Liberec-venkov týkající se agendy sčítání lidu, nepoužité tiskoviny a evidenční pomůcky. K uspořádání sčítacích operátů v oddělení V/4 byl vyslán vrchní kancelářský oficiál Emil Jakl, který měl být tomuto oddělení trvale přidělen.[28]

Méně údajů máme o osudech sčítacích operátů z ostatních pohraničních oblastí. Dochovala se zpráva Václava Lukáše vedení Archivu Ministerstva vnitra z 2. února 1948 týkající se sčítacích archů z okresu Znojmo a Moravský Krumlov. Autor porovnal rozdíly mezi sčítacím operátem, který byl na ukázku liberecké expozituře zaslán, a mezi operáty ze Sudetské župy. Konstatoval, že v záhlaví je u operátu ze Sudetské župy označení „Gau Sudetenland“ zatímco u zaslaného operátu „Ősterreich“. Do úvodního textu o zákonné úpravě sčítání je u operátu ze Sudetské župy napsán odkaz na nařízení z 21. 2. 1939 o platnosti říšských zákonů o sčítání také pro sudetoněmecká území. Podle Lukášova názoru by sčítací materiály ze znojemského a moravskokrumlovského okresu provenienčně patřily pravděpodobně do Zemského archivu v Brně, protože se však nejedná o materiál archivní povahy a operáty mají sloužit administrativní potřebě, navrhoval, aby byly odevzdány oddělení V/4 Ministerstva vnitra, kde by koneckonců podle názoru expozitury měly být soustředěny všechny operáty využívané dosud pro administrativní účely.[29] Tyto sčítací operáty spo-

---

boru. Pokud by bylo třeba operáty ponechat v Liberci a zároveň pokračovat ve vydávání výpisů, žádal Lukáš, aby expozitura byla vybavena potřebným personálem a aby všechny úřady, které výpisy požadují buď přímo, nebo od stran, byly náležitě a závazně poučeny o funkci sčítání lidu v roce 1939 a o hodnotě údajů uváděných v operátech, tedy že se jedná pouze o jeden z dokladů pro posuzování národnosti, jehož průkaznost je nutno v každém případě posuzovat individuálně. Dosavadní praxe jednotlivých úřadů totiž byla značně nejednotná. Lukáš na závěr svého dopisu vyslovil domněnku, že pokud bude údajům o národní příslušnosti v operátech jako dokladům pro posuzování národnosti přikládána všemi úřady hodnota, jakou skutečně mají, dá se očekávat, že se agenda spojená s výpisy podstatně sníží. NA, AR-ÚAMV, 1946–1948, sign. II/4, inv. č. 67, kart. 23.

[28] *Zpráva JUDr. Lukáše Archivu Ministerstva vnitra z 21. října 1948, in: tamtéž.*

[29] *Tamtéž.*

lu s kontrolními listy pro sčítače, obecními sčítacími přehledy a seznamem ulic, tříd a náměstí Znojma v rozsahu 73 balíků byly předány velitelstvím oddílu Státní bezpečnosti ve Znojmě do Prahy do oddělení V/4 Ministerstva vnitra 8. listopadu 1948.[30]

Pokud jde o sčítací operáty jihočeských obcí, převzalo 13. května 1948 oddělení V/4 Ministerstva vnitra asi 300 balíků, které je měly obsahovat. Podle zápisu Lukáše o rozhovoru s vrchním odborovým radou dr. Jeřábkem z oddělení V/4 Ministerstva vnitra adresovaný Archivu Ministerstva vnitra z 12. 6. 1948 se k datu zápisu pro nával práce nepodařilo identifikovat, o operáty kterých obcí se jedná a operáty kterých obcí ještě chybí.[31] Sčítací operáty z jihozápadních pohraničních oblastí Čech, které byly přičleněny k Bavorsku, a z Hlučínska, se bohužel buď nedochovaly, nebo se nacházejí na neznámém místě.

Ve Státním ústředním archivu v Praze (SÚA) byl ze sčítacích operátů a pomůcek ke sčítání vytvořen fond Sčítání obyvatelstva z r. 1939 v okupovaném pohraničí ČSR (značka SO 1939). V roce 1955 tento fond obsahoval 1642 fasciklů sčítacích operátů a 183 fasciklů pomůcek.[32] V roce 1963 došlo k jeho uspořádání pracovníky SÚA Františkem Adámkem a Karlem Křížkem do 2475 fasciklů (fakticky balíků). Sčítací operáty i pomocné listy pro sčítače byly přemanipulovány podle aktuálně platných názvů obcí. Uspořádány byly abecedně podle názvů správních okresů a v rámci nich podle jednotlivých obcí, přičemž zvlášť jsou řazeny operáty a kontrolní listy ze Sudetské župy a zvlášť z okresů v Dolnodunajské a Hornodunajské župě. Zachováno zůstalo řazení sčítacích operátů a kontrolních listů pro sčítače v rámci jednotlivých obcí podle pořadových čísel sčítacích obvodů a operátů v rámci sčítacích obvodů podle jejich běžných čísel. František Adámek a František Štěpán fond následně zinventarizovali a Julie Kutová ho opatřila místním rejstříkem. Úvodní poznámku k inventáři vypracovala Věra Janíková.[33]

Ve vydávání výpisů ze sčítacích operátů se i nadále pokračovalo, přičemž žadatelé o ně byli tentokrát motivováni především snahou získat zápa-

---

[30] *Viz předávací protokol podepsaný zástupci velitelství Státní bezpečnosti ve Znojmě a Archivu Ministerstva vnitra 8. listopadu 1948, in: tamtéž, 1949–1950, sign. 368.8, kart. 9.*

[31] *Tamtéž, 1946–1948, sign. II/4, inv. č. 67, kart. 23.*

[32] *Viz kartu JAF, kde je uváděn stav ke dni 31. 3. 1955.*

[33] *Sčítání obyvatelstva z r. 1939 v okupovaném pohraničí ČSR. Praha, Státní ústřední archiv v Praze 1963, I. díl, s. IV.*

doněmecké státní občanství. Zájem o ně stoupal na konci 60. let s uvolněním politických poměrů v zemi, v průběhu normalizace měl pak počet žádostí klesající tendenci. Např. v první polovině 70. let bylo ze s čítacích archů ze sčítání v letech 1930 a 1939 vyřízeno ročně v průměru okolo 440 žádostí, v 80. letech jejich počet klesl na zhruba 105 ročně.[34]

Sčítací operáty se staly opět velice vytěžovaným fondem po roce 1989 v důsledku změny politické situace. Ze 408 žádostí v roce 1990 stoupl jejich počet na 1351 v roce následujícím. Snahou žadatelů bylo především v souvislosti s restitucemi zabaveného majetku, ale i v případě žádostí o rehabilitace či odškodnění, prokázat českou národnost svou nebo svých předků. Postupný pokles zájmu o výpisy byl vystřídán na přelomu století masovým nárůstem žádostí osob především z Hlučínska a z Opavska, jejichž předkové se často hlásily k německé národnosti a kterým by takový doklad usnadnil zisk německého státního občanství nebo uplatnění určitých sociálních nároků (důchody). V roce 1998 bylo evidováno 320 žádostí, v roce 2000 pak již 1274 a v roce 2001 1929 žádostí. V současné době jsme opět svědky útlumu této agendy.[35] V letech 1997 – 2005 byl fond uložen na pracovišti Státního ústředního archivu v Praze (později Národního archivu) v Kamýku nad Vltavou.

V roce 1993 došlo v rámci archivní rozluky po rozdělení československé federace k předání sčítacích operátů slovenských obcí Petržalka a Děvín, které byly v r. 1938 odstoupeny Říši a patřily pod správní okres Dolnodunajské župy Bruck an der Leitha. Slovenskému národnímu archivu bylo předáno celkem 9 fasciklů se sčítacími operáty výše uvedených obcí označených čísly 2086 až 2094 a pomocná kniha č. 2451 obsahující seznamy jejich domovních čísel.[36] V roce 2007 byl Slovenskému národnímu archivu dodatečně předán další fascikl obsahující dva archy souhrnných obecních přehledů výsledků sčítání pro obec Petržalka a jeden arch pro obec Děvín objevené v rámci reinventarizace.[37]

---

[34] *Nováčková, Helena: Nahlédací agenda. In: Aby na nic a na nikoho nebylo zapomenuto. K jubileu ústředního archivu českého státu 1954–2004. Praha 2004, s. 124.*

[35] *Tamtéž. Někdy bývají vyžadovány též výpisy ze sčítání lidu v letech 1950, 1970 a 1991.*

[36] *Viz předávací protokol z 20. 5. 1993 podepsaný zástupci Státního ústředního archivu v Praze a Slovenského národního archivu, č. j. SÚA 2313/01-93.*

[37] *Viz zápis o předání fasciklu z 18. 9. 2007, č. j. NA 2951/2007-03.*

Vzhledem k tomu, že uložení sčítacích operátů v objemných balících znesnadňovalo manipulaci v tomto velice vytěžovaném fondu, bylo v roce 2003 přistoupeno k jejich přemanipulování do kartonů. Na této časově i fyzicky náročné práci se podílelo několik pracovníků Národního archivu, dokončena byla v roce 2005.[38] Nový inventární seznam vypracovali v téže době Jan Kahuda, Zdeňka Malíková, Jaroslav Pažout a Monika Sedláková. Systém řazení sčítacích operátů i pomocných listů pro sčítače byl zachován, přímo v inventárním seznamu však bylo upozorněno na aktuální názvy obcí. Jako samostatné evidenční pomůcky byly zinventarizovány souhrnné přehledy výsledků sčítání pro obce z osmi okresů Dolnodunajské a Hornodunajské župy, které nebyly v původním inventáři podchyceny. Každému okresu bylo přiřazeno vlastní inventární číslo. U sčítacích operátů představují operáty z jednoho správního okresu vždy jednu inventární jednotku. K fondu byl paralelně s jeho novou adjustací vyhotoven aktuální inventární seznam. Protože inventář z r. 1963 nesplňuje současná kritéria kladená na archivní pomůcky, vypracoval v r. 2007 Jaroslav Pažout inventář nový. Za pomoci Martiny Losové, Zdeňky Malíkové a Marty Matuškové ho opatřil též novým zeměpisným rejstříkem, který přiřazuje k obcím okresy podle Statistického lexikonu obcí České republiky z roku 2005.[39] Při reinventarizaci fondu nedošlo ke skartaci. Fond o velikosti 330 bm obsahuje 188 úředních knih a 3175 kartonů spisového materiálu. Celkem se jedná o 248 inventárních jednotek, z čehož 60 inventárních jednotek tvoří spisový materiál, 188 pak úřední knihy.

Archivní charakteristika fondu a rozbor jeho obsahu

Naprostou většinu fondu tvoří sčítací operáty. Ve fondu nejsou uloženy operáty z obcí v jihozápadních Čechách přičleněných k Bavorsku a z Hlučínska, chybí též operáty z některých obcí na jižní Moravě. Místo jejich uložení, pokud ovšem nebyly zničeny, není známo. V důsledku neustálé manipulace s operáty a jejich zapůjčování úřadům chybí též některé jednotlivé operáty z ostatních území. Součástí fondu jsou též tzv. kontrolní

---

[38] *Na přemanipulování fondu se podíleli Jan Kahuda, Martina Losová, Zdeňka Kokošková, Zdeňka Malíková, Jaroslav Pažout, Monika Sedláková, Alena Skipalová a Viktor Švarc.*

[39] *Statistický lexikon obcí České republiky. Podle správního rozdělení k 1. 1. 2005 a výsledků sčítání lidu, domů a bytů k 1. březnu 2001. Praha 2005. Využit byl též Historický lexikon obcí České republiky 1869 – 2005. 2. díly. Praha 2006.*

listy pro sčítače. K těmto listům jsou někdy připojeny mapy, seznamy domovních čísel (často torzovité) či jiné pomocné materiály. Z obcí, k nimž máme k dispozici sčítací operáty, se nezachovaly kontrolní listy pro Březenec a Holešice (okres Chomutov), Dolní Hedeč a Dolní Lipka (okres Králíky), Obora (okres Kraslice) a Zálesní Lhota (okres Vrchlabí). V důsledku intenzivního využívání fondu jsou archiválie v něm uložené často poškozeny.

Sčítací operáty z roku 1939 představují statistický, demografický a hospodářský pramen významný nejen z regionálního hlediska, ale i celkově pro dějiny okupovaného pohraničí. Porovnání s výsledky sčítání obyvatelstva v roce 1930 a v poválečné době nám pak umožňují sledovat socioekonomickou a národnostní proměnu obyvatelstva na většině území Československa odstoupeném nacistickému Německu v roce 1938 i v jednotlivých regionech. Sčítací operáty byly a stále ještě jsou hojně využívány pro správní účely, a to jako podklad pro zjišťování národnosti a státního občanství konkrétních osob. Formuláře sčítacích operátů i pomocných listů pro sčítače jsou v německém jazyce, vyplněné záznamy většinou také v němčině, spíše výjimečně též v češtině.

Zusammenfassung

Zur Geschichte des Bestandes Volkszählung im Jahre 1939

Die Volks-, Berufs- und Betriebszählung, die am 17. Mai 1939 auf dem Gebiet des deutschen Reiches durchlief, wurde auch im tschechoslowakischen laut Münchner Abkommen an Deutschland abgetretenen Grenzgebiet durchgeführt. Die Zählung wurde mit der Hilfe der Zähloperate, der sog. Haushaltungsliste durgeführt, die Namen und Vornamen, Familienverhältnisse, Geschlecht, Geburtsdatum, Familienstand, Konfession, Staatsangehörigkeit, Muttersprache, Nationalität und Angaben vom Beruf betrafen. Es wurden auch die vorübergehend anwesenden Personen und die vorübergehend abwesenden Mitglieder des Haushalts erfasst. Die Frauen mussten die Fragen beantworten, die ihre Ehe und Kinder betrafen, die Familienvorsteher wieder die Fragen zu wirtschftlichen Verhältnissen der Familie. Zur Durchführung der Zählung wurden die sog. Kontrollistefür Zähler, also die Übersichten der Zählsprengel in den Gemeinden benutzt, die gleichzeitig zur Aussuchung der Volkszählungsoperate dienen.

Die Volkszählungsoperate aus dem Sudetengau waren während des Kriegs im Amt des Reichsstatthalters in Liberec (Reichenberg) und nach dem Krieg bei der Bezirksverwaltungskommisssion in Liberec, verwandelt später in Bezirksnationalausschuss Liberec-venkov (Reichenberg-Land), depponiert. An diese Arbeitsstelle kam eine Menge von Gesuchen um Ausstellung verschiedener Bestätigungen, vor allem über Nationalität und Muttersprache. Das war sehr wichtig bei der Erledigung der staatsbürgerlichen Agenda (Gesuche um Rückgabe der Staatsangehörigkeit) und damit zusammenhängenden Konfiskationsverfahren, die sich laut Dekrete des Präsidenten der Republik No. 5/1945 Bd. und 12/1945 Bd. auf Eigentum der Personen der deutschen und ungarischen Nationalität bezogen. Im April 1947 kam es zu Umziehung des Materials in ein neues Gebäude der neu errichteten Expositur des Archivs des Ministeriums des Innern in Liberec, im Oktober dann nach Prag in die Abteilung V/4 des Ministeriums des Innern, die bevollmächtigt wurde, die Zeugnisse von der Nationalität nach dem Material von der Volkszählung auszugeben. Im Jahre 1948 wurde nach Prag etappenweise das Zählungsmaterial aus den südböhmischen Gemeinden und aus den Bezirken Znojmo (Znaim) und Moravský Krumlov (Mährisch Kromau) überführt. Die Volkszählungsoperate aus dem südwestlichen Grenzgebiet Böhmens, das an Bayern angegliedert wurde, und aus dem Hlučín (Hultschin)-Gebiet blieben nicht erhalten.

Im Staatlichen Zentralarchiv (heute Nationalarchiv) in Prag wurde aus den Volkszählungsoperaten und Hilfsmitteln zur Volkszählung das Bestand Sčítání obyvatelstva z r. 1939 v okupovaném pohraničí ČSR

(Volkszählung aus dem J. 1939 im besetzten Grenzgebiet der ČSR) gebildet und im Jahre 1963 bearbeitet. In den Jahren 1993 und 2007 wurden an Slowakisches Nationalarchiv das Volkszählungsmaterial aus den Gemeinden Petržalka und Děvín übergeben. Nach der bestimmten Schwächung des Interesses wurde der Bestand wieder nach dem Jahre 1989 infolge der Änderung der politischen Situation sehr gefragt. In Beziehung auf die schwere Manipulation mit den in großen Paketen verlagerten Volkszählungsoperaten wurde es im Jahre 2003 zu deren Aufbewahrung in die Kartons zugekommen. Da das Inventar aus dem Jahre 1963 die gegenwärtigen auf die Archivhilfsmittel gelegten Kriterien nicht erfüllt, verfasste Jaroslav Pažout im Jahre 2007 ein neues Inventar.

On the History of the Archival Holding on the 1939 Census

The archival holding on the 1939 Census in the enemy-occupied border regions of the Czechoslovak Republic was created in the Central State Archives by bringing together census materials and census aids. This article describes the history and use of this archival holding in the past and the present.

Spoluobčané!

Dne 17. května 1939 koná se podle nařízení vlády ve všech územích Německé Říše všeobecné sčítání lidu, jak bylo provedeno i u nás v letech 1921 a 1930. Se sčítáním lidu je spojeno také sčítání povolání a závodů.

Každý přednosta domácnosti je zákonem povinen vyplniti dotazníky. Otázky v soupisu domácnosti a v doplňkovém listu musí býti zodpovědeny. Doplňkový list předá se sčitateli v zalepené obálce, která se dodá současně.

Obhospodařovatelé zemědělských a lesních ploch o ½ ha a více vyplní soupisový arch pro polní a lesní hospodářství.

Dále nutno vyplniti dotazník pro každý závod živnostenský, průmyslový, řemeslný, domácí živnosti a domáckých dělníků, obchodní závod, pro kanceláře, úřady, každou úřadovnu strany, veřejné závody a správy jakož i pro veškerá svobodná povolání (advokáti, samostatní lékaři, spisovatelé atd.) a veškerá jiná pracovní místa nezemědělského druhu.

Zodpovědění dotazníků jest povinností zákonem předepsanou.

Podle § 4 zákona ze dne 4. října 1937 jest každé vniknutí do majetkových a důchodových poměrů zákonitě vyloučeno. Všechny údaje při sčítání lidu získané jsou tajné. Také sčitatelé, majitelé domů a jejich zástupci jakož i starostové a všichni sčítáním pověření činitelé jsou povinni zachovati nejpřísnější mlčenlivost.

Nikdo nemusí se obávati, že mu vzniknou z pravdivého a jeho vnitřnímu přesvědčení odpovídajícího zodpovědení otázek nepříjemnosti nebo dokonce škoda.

Hlášení se k české národní příslušnosti musí se díti pravdivě. Nikdo se nemusí obávati nepříjemností nebo škody z poctivého přiznání se ke svému národu.

Sčítací listiny vyplní se v celém státním území v jazyku německém. Váš starosta a sčitatel, který Vás navštíví a kteří také mluví Vaším jazykem, budou Vám rádi nápomocni při vyplňování sčítacích listin.

Vyhláška obsahující pokyny k provedení sčítání, [1939], PMR, sign. 736/11, kart. 3285.

Statistisches Reichsamt

Vertraulich!
(Nur zum Dienstgebrauch)

Die Hauptergebnisse der

Volks-, Berufs- und Betriebszählung 1939

im

Reichsgau Sudetenland

Bearbeitet im Statistischen Reichsamt

Teil I Der Gau und seine Bevölkerung

Teil II Die berufliche Gliederung der Bevölkerung

Teil III Die Land- und Forstwirtschaft

Teil IV Die nichtlandwirtschaftlichen Arbeitsstätten

Berlin 1941/1942

Publikace vydaná pro služební účely Říšským statistickým úřadem obsahující detailní rozbor výsledků sčítání v Sudetské župě, 1941/1942, NA, Státní úřad statistický, kart. 94.

E Von allen Haushaltungsvorständen zu beantworten. — 4 —

1. **Wird von dem Haushaltungsvorstand oder einem anderen Mitgliede der Haushaltung eine Bodenfläche — wenn auch von kleinstem Umfange — selbständig bewirtschaftet?** .....
   Hierzu rechnet die Nutzung von Acker, Wiese, Weide, Wald, Fischgewässer, Rebfläche, Garten oder Kleingarten (Laubengarten, Heimgarten, Schrebergarten), jedoch bleiben die **nur** als Ziergärten, Parks, Anlagen usw. benutzten Flächen außer Betracht.

   Wenn ja, sind auch die folgenden Fragen zu beachten:
2. Vor- und Familienname des Bewirtschafters *) .....
3. Haushaltungen in Großstädten, die Gartenland oder sonstige Bodenflächen bewirtschaften, haben die Lage der Parzellen anzugeben .....
4. **Wie groß ist die gesamte bewirtschaftete Fläche?** (Einschl. Haus-, Hofraum, Garten, Wald, Weg, Ödland, Gewässer usw., auch einschl. Deputatland)
   Für die Umrechnung örtlicher Flächenmaße in Hektar, Ar und □-Meter können Umrechnungsmittel vom Zähler angefordert werden.

   Ist die **Gesamtfläche ein halbes Hektar** (= 50 Ar = 5000 qm) **groß oder größer,** so ist ein besonderer **Land- und Forstwirtschaftsbogen** auszufüllen, den der Zähler zudindigt. Die folgenden Fragen (5.—9.) brauchen in diesem Falle nicht beantwortet zu werden.

   Ist die **Gesamtfläche kleiner als ein halbes Hektar** (= 50 Ar = 5000 qm), so sind hier die **folgenden Fragen** zu beantworten:

   Deputatlandbewirtschafter Wer von dem eigen Land- und Forstwirtschaftsbogen auf, wenn die bewirtschaftete Fläche **ohne** Deputatland ein halbes Hektar groß oder größer ist. In allen anderen Fällen genügt die Deputatlandangabe bei Beantwortung der hier folgenden Fragen.

	Zweiter Betrieb *) (I. Ausgabe)	
	(Ja oder nein)	(Ja oder nein)
	(Name)	(Name)
	(Straßenname)	(Straßenname)
	(Kreis, Gemeinde)	(Kreis, Gemeinde)
Hektar / Ar / qm	Hektar / Ar / qm	

1 Hektar = 100 Ar = 10000 qm
1 Ar = 100 qm

5. Wieviel von der **vorgenannten Gesamtfläche** ist
   a) **eigenes Land** ..... Ar qm / Ar qm
   b) **gepachtetes Land** ..... Ar qm / Ar qm
   c) **Deputatland** (Landnutzung als Teil des Lohnes) ..... Ar qm / Ar qm
   d) **sonstiges Land** (Dienstland usw.) ..... Ar qm / Ar qm
6. Wieviel von der Gesamtfläche entfällt auf **Gartenland** ..... Ar qm / Ar qm
7. Betreiben Sie **Anbau** von Gemüse, Obst, Blumen, Ziergehölzen, Zierkräutern oder Blumen **zum Zwecke des Verkaufs oder der Weiterverarbeitung für den Verkauf?** ..... (Ja oder nein) / (Ja oder nein)
8. Wieviel von der Gesamtfläche entfällt auf **Rebland** (Weinberge, Weingärten), im Ertrag stehend und noch nicht im Ertrag stehend? ..... Ar qm / Ar qm

Fortsetzung siehe rechts oben Ziffer 9

9. **Wieviel Vieh halten Sie?**

		Stück	Zweiter Betrieb *) (I. Ausgabe) Stück
Pferde, Maultiere, Maulesel einschl. Fohlen			
Rindvieh			
a) Kühe			
b) sonstiges Rindvieh einschl. Kälber			
c) Benutzen Sie Kühe als Spannvieh?		(Ja oder nein)	(Ja oder nein)
Schweine			
a) bis 3 Monate alte Ferkel			
b) über 3 Monate alte Schweine			
Schafe einschl. Lämmer			
Ziegen einschl. Zicklein			
Hühner			
a) Küken, junge Hühner und Hähne bis 6 Monate alt			
b) Hennen über 6 Monate alt			
c) Hähne über 6 Monate alt			
Gänse einschl. Küken			
Enten einschl. Küken			
Bienenvölker			

*) Anmerkung: Falls von der Haushaltung aus ein **zweiter** selbständiger Betrieb von derselben Bewirtschafter oder einem anderen Mitglied der Haushaltung bewirtschaftet wird, so sind in der zweiten Spalte für diesen Betrieb gesonderte Angaben zu machen.

Frage über Fischerei: Betreiben Sie selbständig Fischerei auf **stehenden Gewässern** (Teichen, Seen usw.), auf **fließenden Gewässern** (Flüssen, Bächen usw.), in **Küstengewässern** oder auf **See?** (Zutreffendes unterstreichen) — Es ist auch nebenberufliche Fischerei anzugeben, jedoch nicht Sportfischerei.

F Fragen für Gewerbetreibende, Heimarbeiter, Hausgewerbetreibende, Angehörige freier Berufe sowie Leiter von Büros, Behörden und sonstigen nichtlandwirtschaftlichen Arbeitsstätten.

Welche von den in dieser Haushaltungsliste aufgeführten Personen sind Eigentümer, Pächter oder Leiter eines Gewerbebetriebes, eines Büros oder einer sonstigen nichtlandwirtschaftlichen Arbeitsstätte?

	Name des Leiters der Arbeitsstätte	Art der Arbeitsstätte	Genaue Anschrift der Arbeitsstätte (Sitz der Niederlassung, der Dienststelle, des Büros)
I. Beispiel	J. Karl Müller	Molkerei und Milch	Nur, Königstraße 30
	E. Martha Müll	Nachmittelbetrieb, Heimarbeiterin	Gablitz, Hainwalder Straße 28
II. Beispiel	E. Paul Schmitz	Milchverkäufer	Nur, Wiener Straße 30
	A. Maria Schmitz	Schreibmaschinenhandel	Nur, Wiener Straße 30
III. Beispiel	Alfred Schulz, Landrat	Landratsamt	Nur, Marktplatz 30
IV. Beispiel	M. E. Dr. Fritz Müller	Ärztliche Praxis	Nur, Hauptstraße 5
1.			
2.			
3.			
4.			

Diese Personen haben je einen Fragebogen für nichtlandwirtschaftliche Arbeitsstätten auszufüllen und am Sitz der Arbeitsstätte dem Zähler abzugeben. Durch diesen Fragebogen werden erfaßt:

Gewerbebetriebe, Industriebetriebe, Handwerksbetriebe, Hausgewerbe u. Heimarbeitsbetriebe

Handelsbetriebe

Büros

Behörden, Parteidienststellen, öffentliche Betriebe und Verwaltungen (gleichgültig, ob es sich um Betriebe gewerblicher Art oder um Dienststellen von Hoheitsverwaltungen handelt)

Angehörige der freien Berufe (Rechtsanwälte, Schriftsteller, selbständige Ärzte, Künstler usw.) und **alle sonstigen Arbeitsstätten nichtlandwirtschaftlicher Art.**

Jeder, der im Hauptberuf oder Nebenberuf als Selbständiger tätig ist oder als Beamter, Angestellter usw. eine Arbeitsstätte leitet, hat einen Fragebogen auszufüllen, unabhängig davon, ob er allein in der Arbeitsstätte arbeitet oder nicht.

Ein Fragebogen braucht nur dann nicht ausgefüllt zu werden, wenn sämtliche in der Arbeitsstätte beschäftigten Personen (einschl. des Inhabers oder Leiters) nur ehrenamtlich tätig sind.

Ist bei mit einer Land- oder Forstwirtschaft verbundenen gewerblichen Nebenbetrieben, wie Molkereien, Brennereien, Kartoffeltrocknereien, Getreidemühlen, Sägewerke usw., sind in allen Fällen Fragebogen für nichtlandwirtschaftliche Arbeitsstätten zu beantworten.

Für jede Hauptniederlassung, Zweigniederlassung, Filiale, Dienststelle, jedes Zweigwerk, Zweiggeschäft und Zweigbüro ist ein besonderer Fragebogen auszufüllen. **Als Arbeitsstätte (Betrieb) gilt also jede einzelne räumlich getrennt liegende Niederlassung.** Größere Arbeitsstätten, in denen mehrere Wirtschaftszweige betrieben werden, haben nur einen Fragebogen auszufüllen, wenn sämtliche Teilbetriebe auf einem räumlich zusammenhängenden Grundstück liegen.

Der Fragebogen ist von dem Leiter der Arbeitsstätte oder Dienststelle (Betriebsinhaber, Vorstand, Geschäftsführer, Filialleiter) oder seinem gesetzlichen Vertreter nach dem Stande vom 17. Mai 1939 auszufüllen.

Der ausgefüllte Fragebogen für nichtlandwirtschaftliche Arbeitsstätten ist nur am Sitz der Arbeitsstätte abzugeben.

Wenn die Arbeitsstätte auf dem gleichen Grundstück wie die Haushaltung liegt, ist der Fragebogen zusammen mit der Haushaltungsliste abzugeben.

1. **Wieviel Umschläge mit Ergänzungskarten liegen dieser Haushaltungsliste bei?** 1
2. **Liegen dieser Haushaltungsliste ausgefüllte Land- und Forstwirtschaftsbogen bei? (Ja oder nein)** nein **Wenn ja, wie viele?** —
3. **Liegen dieser Haushaltungsliste ausgefüllte Fragebogen für nichtlandwirtschaftliche Arbeitsstätten bei? (Ja oder nein)** nein **Wenn ja, wie viele?** —

Wer eine Frage wissentlich wahrheitswidrig beantwortet oder sich weigert, eine solche Frage zu beantworten, kann mit Gefängnis bis zu einem Jahr und mit Geldstrafe oder mit einer dieser Strafen bestraft werden.

Bescheinigung. Daß die Angaben in dieser Haushaltungsliste vollständig und der Wahrheit gemäß gemacht worden sind, bescheinigt

Hier bitte Ihre Unterschrift: (Haushaltungsvorstand oder Mitglied) Klement Anton

Sčítací operát ze Sudetské župy, 1939, SO 1939, kart. 795.

Achtung!
Weitere Haushaltungslisten, Ergänzungskarten, Land- und Forstwirtschaftsbogen, Fragebogen für nichtlandwirtschaftliche Betriebsstätten, sofern solche notwendig sind, können beim Haushalter (Hausvermieter, Hausmart), beim Zähler oder bei der Gemeindebehörde angefordert werden.

Drucksache Nr. 1

Gau Sudetenland
Kreis: Reichenberg
Gemeinde: Haßmersch
Zählbezirk Nr. 22
Ortsteil: Haßmersch
Straße u. Hausnr.: 405
Grundstücksliste Nr.
Haushaltungsliste Nr. 17

Volks-, Berufs- und Betriebszählung

am 17. Mai 1939

Haushaltungsliste

für

Name des Haushaltungsvorstandes: Alfred Klaus
(Vor- und Familienname)
(Die Haushaltungsliste ist auf S. 4 unten vom Haushaltungsvorstand oder seinem Stellvertreter zu unterschreiben!)

An die Haushaltungsvorstände!

Um im Hinblick auf die zahlreichen großen Aufgaben staats-, bevölkerungs- und wirtschaftspolitischer Art neue Grundlagen zur Beurteilung der Verhältnisse von Volk und Wirtschaft im Deutschen Reich zu gewinnen, ist durch die Reichsgesetze vom 4. Oktober 1937 (Reichsgesetzbl. I S. 1053) und vom 6. Juli 1938 (Reichsgesetzbl. I S. 796) eine Volks-, Berufs- und Betriebszählung angeordnet worden. Nach der Verordnung vom 21. 2. 1939 (Reichsgesetzbl. I S. 281) gelten diese beiden Gesetze auch für die sudetendeutschen Gebiete. Im Interesse eines guten Gelingens der Zählung wird gebeten, die Fragebogen, deren Beantwortung gesetzlich vorgeschrieben ist, vollständig und gewissenhaft aufzufüllen. Jedes Eindringen in die Vermögens- und Einkommensverhältnisse ist nach § 4 des Gesetzes vom 4. Oktober 1937 ausgeschlossen. Der Bürgermeister und alle von ihm mit der Durchführung der Zählung Betrauten, insbesondere die Zähler sowie die Gauleiter und ihre Stellvertreter, sind verpflichtet, über alle hierbei gemachten Angaben — mögen sie die Persönlichkeit des einzelnen oder die Verhältnisse der einzelnen Grundstücke und Arbeitsstätten betreffen — gegen jedermann Verschwiegenheit zu bewahren.

Die Haushaltungsliste ist bis zum 17. Mai 1939 mittags auszufüllen; sie ist vom Haushaltungsvorstand oder dessen Stellvertreter auf Seite 4 unten zu unterschreiben und zur Abholung bereit zu halten. Ebenso sind die Ergänzungskarte und gegebenenfalls der Land- und Forstwirtschaftsbogen und der Fragebogen für nichtlandwirtschaftliche Arbeitsstätten bis zum gleichen Zeitpunkt auszufüllen und zu unterschreiben.

Die Übergabe der Haushaltungsliste an den Zähler in einem geschlossenen Umschlag ist zulässig, wenn auf dem Umschlag der Name des Haushaltungsvorstandes sowie Straße und Hausnummer geschrieben wird; dazu darf jedoch nicht der Umschlag für die Ergänzungskarte verwendet werden. Kleinschalle darf der Umschlag an die Volkszählungsstelle des Statistischen Reichsamts in Reichenberg eingesandt werden.

Anleitung zur Ausfüllung der Haushaltungsliste

I. Wer hat eine Haushaltungsliste auszufüllen?

1. **Inhaber einer selbständigen Wohnung** (Familien oder Einzelpersonen) haben stets eine Haushaltungsliste auszufüllen, gleichgültig ob sie in einer Mietwohnung oder im eigenen Haus leben.
2. **In Untermiete wohnende Familien** haben dann eine Haushaltungsliste auszufüllen, wenn sie eine eigene, vom Hauptmieter der Wohnung (bzw. Hauseigentümer) getrennte Hauswirtschaft führen.

   Führt die Familie des Untermieters mit der Familie des Hauptmieters eine gemeinsame Hauswirtschaft, so ist die Familie des Untermieters mit den des Hauptmieters in einer Haushaltungsliste, aber durch einen Strich voneinander getrennt, aufzuführen.

   In Untermiete wohnende Einzelpersonen haben nur dann eine Haushaltungsliste auszufüllen, wenn sie über einen Raum oder mehrere Räume mit überwiegend eigenen Möbeln verfügen und eine eigene Hauswirtschaft führen. In allen anderen Fällen ist der Untermieter in die Haushaltungsliste des Hauptmieters einzutragen.
3. Familien, die ständig in Gasthäusern, Pensionen u. dgl. wohnen, gelten als Haushaltung im Sinne dieser Zählung und haben gleichfalls — jede Familie für sich — eine Liste auszufüllen.
4. Für vorübergehend **abwesende Haushaltungen** ist der Abschnitt **B** der Haushaltungsliste vom Haushalter oder dessen Stellvertreter soweit wie möglich auszufüllen.
5. Die Bewohner eines Schifferhauses, Wohnwagens u. dgl. gelten als eine Haushaltung

II. Welche Personen sind einzutragen?

Im Abschnitt A der Haushaltungsliste:

Alle in der Haushaltung anwesenden Personen, also auch die nur vorübergehend anwesenden.

Hier sind also aufzuführen:
Haushaltungsvorstand, Ehefrau, Kinder, andere Verwandte;
ferner die im Haushalt lebenden Hausgehilfen(-innen), Gesellen, Lehrlinge, Knechte, Landhelfer und Mägde;
schließlich die Zimmerabmieter (Aftermieter) ohne eigene Hauswirtschaft, Pensionäre, Bettgeher, Logierbesuch und sonstige Wohngenossen.

Im Abschnitt B der Haushaltungsliste:

Alle vorübergehend (d. h. in der Regel nicht länger als zwei Monate) **abwesenden Mitglieder der Haushaltung.**

Hier sind also aufzuführen:
1. Auf Reisen befindliche Personen,
2. Patienten in Krankenhäusern,
3. Teilnehmer an Schulungslagern,
4. Untersuchungshäftlinge,

ferner
5. In Übungen u. dgl. bei der Wehrmacht bis zur Dauer von 4 Monaten Einberufene,
6. In Erwerbszwecken höchstens zwei Monate abwesende Familienmitglieder,
7. Haushaltungs- und Familienvorstände, die zwar für längere Zeit zu Erwerbszwecken abwesend sind, aber in ihrer Haushaltung zurückkehren (z. B. ein verheirateter Kraftfahrer, dessen Familie am ständigen Wohnsitz zurückgeblieben ist).

Im Abschnitt C der Haushaltungsliste:

Alle nur vorübergehend (d. h. in der Regel nicht länger als zwei Monate) **Anwesenden**, die im Abschnitt A aufgeführt sind.

Hier sind also aufzuführen:
1. Auf Besuch befindliche Personen, Hotelgäste, Touristen, Sommerfrischler,
2. In Krankenhäusern die Patienten,
3. In Schulungslagern die Teilnehmer,
4. Untersuchungshäftlinge,

ferner
5. In Erwerbszwecken höchstens zwei Monate anwesende unverheiratete Personen, wenn sie in ihre heimische Haushaltung zurückkehren,
6. Haushaltungs- und Familienvorstände, auch wenn sie für längere Zeit zu Erwerbszwecken anwesend sind, aber in ihre Haushaltung zurückkehren (z. B. ein verheirateter Kraftfahrer, dessen Familie am ständigen Wohnsitz zurückgeblieben ist).

Im Abschnitt D der Haushaltungsliste:

Alle (schon unter A oder B aufgeführten) **verheirateten Frauen** (auch wenn sie nicht in der Haushaltung ihres Ehemannes leben).

Nicht bei der heimischen Haushaltung aufzuführen

sind Personen, die für längere Zeit (etwa zwei Monate oder länger) auf ihrer heimischen Haushaltung ausgeschieden sind. Hierzu gehören in der Regel Familienangehörige, die aus folgenden Gründen von der Haushaltung abwesend sind:
1. **Zur Ausbildung** (Schüler, Lehrlinge, Studenten),
2. **Zur Erfüllung des Arbeitsdienstes und des Landjahrs,**
3. **Zur Erfüllung der Wehrpflicht** (beachten Sie jedoch bei B die unter 5. aufgeführten Personen!),
4. **Zu Erwerbszwecken** (z. B. als Musiker, Kraftfahrer, Barbiere, Gewerbetreibende und Angestellte in Kurorten während der Saison, ferner auch als Landhelfer; beachten Sie jedoch bei B die unter 7. aufgeführten Personen!),
5. **Insassen** von Versorgungs- und Altersheimen, Irrenanstalten, Erziehungsanstalten, Siechenhäusern, Straf- und Verwahrungsanstalten.

Diese Personen gelten als Mitglieder der Haushaltung oder Anstalt, bei der sie sich am Zählungstag befinden, und sind dort im Abschnitt A aufzuführen.

Für die Eintragung der in der Nacht vom 16. zum 17. Mai 1939 Geborenen und Gestorbenen ist die Mitternachtsstunde entscheidend, so daß die vor Mitternacht Geborenen und die nach Mitternacht Gestorbenen einzutragen sind.

Wegen der Abschnitte E und F vgl. Seite 4.

III. Wie ist bei Gasthöfen, Krankenhäusern und anderen Anstalten zu verfahren?

Bei Gasthäusern und Herbergen sowie Anstalten aller Art (Klöstern, Erziehungs-, Versorgungs-, Kranken-, Strafanstalten, Gefängnissen usw.) ist folgendes noch besonders zu beachten:

Von jeder Familie, die in der Anstalt wohnt und zum Personal gehört (z. B. für die Familie des Gasthausbesitzers, des Anstaltsleiters, des Hausmarts), ist je eine Haushaltungsliste auszufüllen.

Familien, die ständig in Gasthäusern, Pensionen u. dgl. wohnen, gelten als Haushaltung im Sinne dieser Zählung und haben gleichfalls eine Liste auszufüllen.

Das in der Anstalt wohnende ledige Personal und alle Anstaltsinsassen, vorübergehend anwesende Hotelgäste, Patienten in Krankenhäusern und Heilanstalten, Gefangene in Strafanstalten usw. sind in eine gemeinsame Haushaltungsliste, gegebenenfalls mit Einlagebogen, einzutragen.

Die in Arbeitsmannunterkünften, Schulungslagern, Schnitterkasernen usw. wohnenden Personen und Familien sind ebenso wie alle übrigen Anstaltsinsassen in eine gemeinsame Haushaltungsliste, gegebenenfalls mit Einlagebogen, einzutragen.

Bitte lesen Sie vor Eintragung Anleitung und Erläuterungen! **Füllen Sie die Liste vollständig und sorgfältig aus, da s**
Wenn jemand von einer Frage nicht betroffen wird, d

— 2 —

Laufende Nummer	Name und Stellung im Haushalt: Reihenfolge der Eintragungen — Haushaltungsvorstand, Ehefrau, Kinder, andere Verwandte; im Haushalt lebende Hausgehilfen, Gesellen, Lehrlinge, Knechte, Landhelfer u. Mägde; Zimmermieter (Aftermieter) ohne eigene Hauptmahlzeit, Pensionäre, Untergeher, Logierbesuch und sonstige Mitbewohner, auch wenn sie nur vorübergehend in der Haushaltung weilen — Vorname	Familienname (bei Frauen auch Mädchenname)	Stellung zum Haushaltungsvorstand (vorübergehend Anwesende sind außerdem unter C eingetragen)	Geschlecht männlich	Geschlecht weiblich	Geburtstag-monat-jahr	Familienstand (ledig, verheiratet, verwitwet, geschieden oder getrennt — Verheiratete (Ehemann und Ehefrau) gelten für uns, in welchem Jahr die jetzige Ehe geschlossen wurde (siehe auch unter Rubrik D)	Religion (Maßgebend ist die rechtliche Zugehörigkeit. Wenn jemand keiner Kirche, Religionsgesellschaft oder religiös-weltanschaulichen Gemeinschaft angehört, ist ausgeschrieben: ohne „gottgläubig" ohne Angabe (siehe Erläuterung unten)	Staatsangehörigkeit (siehe Erläuterung unten)	Muttersprache (siehe Erläuterung unten)	Volkszugehörigkeit (siehe Erläuterung unten)	Dieser Raum bleibt frei; dagegen sind die folgenden Fragen über Haupt- und Nebenberuf (Sp. 11 bis 15) genau zu beantworten!
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
A.	**Sämtliche Anwesende.**		**Verzeichnis aller in der Nacht vom 16. zum 17. Mai 1939 in der Wohnung des Haushaltungsvorstandes anwesenden Personen.**									
I. Stockwerk rechts	1. Karl	Meier	Haushaltungsvorstand	1	—	5. Febr. 1877	verh. seit 1903	röm.-kath.	Deutsches Reich	deutsch	deutsch	
	2. Josephine	Meier, geb. Lange	Ehefrau	—	1	24. Apr. 1881	verh. seit 1903	röm.-kath.	Deutsches Reich	deutsch	deutsch	
	3. Rosa	Fuchs, geb. Meier	Tochter	—	1	12. Juli 1903	gr. gesch.	röm.-kath.	Deutsches Reich	deutsch	deutsch	
	4. Walter	Fuchs	Enkelkind	1	—	10. Juni 1930	ledig	röm.-kath.	Deutsches Reich	deutsch	deutsch	
	5. Martin	Koch, geb. Lange	Tante zu Besuch	—	1	9. Aug. 1872	verw.	evang.	Deutsches Reich	deutsch	deutsch	
	6. Victor	Kowalewski	Knecht	1	—	4. Dez. 1909	ledig	röm.-kath.	Tschechoslowakei	tschechisch	tschechisch	
II. Stockwerk links	1. Paul	Schmitz	Haushaltungsvorstand	1	—	8. Okt. 1905	verh. seit 1930	röm.-kath.	Deutsches Reich	deutsch	deutsch	
	2. Maria	Schmitz, geb. Neustadt	Ehefrau	—	1	20. Sept. 1906	verh. seit 1930	röm.-kath.	Deutsches Reich	deutsch u. tschechisch	deutsch	
	3. Hermann	Schmitz	Sohn	1	—	11. März 1931	ledig	röm.-kath.	Deutsches Reich	deutsch	deutsch	
	4. Anna	Bigot	Hausgehilfin	—	1	3. Okt. 1903	ledig	röm.-kath.	Deutsches Reich	tschechisch	tschechisch	
	5. Alfred	Jung	Zimmermieter	1	—	15. Juni 1908	ledig	evang.	Deutsches Reich	deutsch	deutsch	
	6. Franz	Müller	Zimmermieter	1	—	20. Mai 1912	gr. gesch.	katholisch	Danzig	deutsch	deutsch	
177	1. Alfred	Klamert	Haushaltungsvorstand	1	—	13. April 1899	verh. seit 1927	röm.-kath.	Deutsches Reich	deutsch	deutsch	+1 2 2 2 1 5 8 5
	2. Anna	Klamert geb. Hamig	Ehefrau	—	1	16. März 1903	verh. seit 1927	röm.-kath.	Deutsches Reich	deutsch	deutsch	1 " " 5 7 0
	3.											
	4.											
	5.											
	6.											
	7.											
	8.											
	9.											
	10.											
			Summe der Anwesenden	4	4							
B.	**Vorübergehend abwesende Mitglieder der Haushaltung.**			**Als solche gelten im allgemeinen Haushaltungsangehörige, die nur kürzere Zeit (voraussichtlich weniger als Beachten Sie bitte die Anleitung auf Seite 1, Ziffer II!**								
Beispiel	Franz	Meier	Sohn	1	—	7. Jan. 1904	ledig	röm.-kath.	Deutsches Reich	deutsch	deutsch	
	1.											
	2.											
	3.											
	4.											

C. **Welche von den im Verzeichnis A aufgeführten Personen sind nur vorübergehend anwesend?** (z. B. zu Besuch, in Sommerfrische, auf Geschäftsreise). Beachten Sie bitte die Anleitung auf Seite 1, Ziffer II!

Beispiel: Name: Martha Koch — Ständiger Wohnort: Gablonz

1. Name: _____ Ständiger Wohnort: _____
2. Name: _____ Ständiger Wohnort: _____
3. Name: _____ Ständiger Wohnort: _____
4. Name: _____ Ständiger Wohnort: _____

1/1

D. **Sonderfragen an alle verheirateten Frauen**

	Vorname der verheirateten Frauen, die unter A oder B aufgeführt sind	Familienname	In welchem Jahr wurde die jetzige Ehe geschlossen?	Gesamtzahl der in der jetzigen Ehe geborenen Kinder, einschließlich der vorehelich geborenen Kinder, die durch die Eheschließung legitimiert sind. (Mitgezählen sind auch die Totgeborenen und die inzwischen gestorbenen Kinder sowie die jetzt außerhalb der Hausgemeinschaft lebenden Kinder, nicht mitzuzählen sind Fehlgeburten.)
Beispiele	Josephine	Meier	1903	4
	Maria	Schmitz	1905	3
	Anna	Klamert	1927	—

Erläuterungen zu den Spalten 7 bis 10 der Haushaltungsliste.

Zu Spalte 7:

Für die Angabe der Religion sind zu unterscheiden:

a) Angehörige einer Kirche, Religionsgesellschaft oder religiös-weltanschaulichen Gemeinschaft,
b) Gottgläubige,
c) Glaubenslose.

Die Kirche, Religionsgesellschaft oder religiös-weltanschauliche Gemeinschaft ist genau zu bezeichnen (z. B. evangelisch, katholisch, reformiert, christlich-katholisch, altkatholisch, freikirchlich-reformiert, Baptist, Mormonit usw. oder Deutsche Gottesbewegung [Ludwig Fahrenkrog] usw. oder jüdisch). Die Zugehörigkeit zu einer ostkirchlichen Kirche ist durch die Verwendung der Bezeichnung „orthodox" (z. B. russisch-orthodox) kenntlich zu machen.

Personen, die einer Kirche oder Religionsgesellschaft und außerdem einer religiös-weltanschaulichen Gemeinschaft angehören, haben die Kirche (Religionsgesellschaft) anzugeben.

Zu Spalte 8:

Reichsangehörige tragen ein „Deutsches Reich". Nichtreichsangehörige erwerben die deutsche Staatsangehörigkeit nur durch Einbürgerung (erblicher erlangt Naturalisation), Heirat durch Verheiratung mit einem Reichsangehörigen, Kinder von Ausländern sind nicht schon durch Geburt im Inland deutsche Reichsangehörige geworden. Personen, die neben der deutschen Reichsangehörigkeit noch eine fremde Staatsangehörigkeit besitzen, geben auch diese an. Staatenlose, d. h. Personen, die keine Staatsangehörigkeit besitzen, tragen „Staatenlos" ein.

Zu Spalte 9:

In Spalte 9 ist für sämtliche Mitglieder der Haushaltung die Muttersprache anzugeben. In der Regel besitzt jeder Mensch nur einer Muttersprache, in welcher er denkt und lernt er sich in seiner Familie und im häuslichen Verkehr am leichtesten bedient, weil sie ihm am geläufigsten ist. Doch kommen auch, besonders bei Personen aus gemischtsprachigen Gebieten, Fälle von Doppelsprachigkeit vor. Kinder, welche noch nicht sprechen, und Stumme sind der Muttersprache der Eltern zuzuzählen. Dialekte (Mundarten) gelten nicht als Muttersprache.

Zu Spalte 10:

Angegeben ist das Volk, dem der einzelne sich innerlich verbunden fühlt und zu dem er sich bekennt, also deutsch oder tschechisch, slowakisch, polnisch, englisch u. dgl. Die Volkszugehörigkeit ist nicht mit der Staatsangehörigkeit oder der Muttersprache zu verwechseln und kann davon abweichen. Es soll auch nicht die Staatsangehörigkeit (wie z. B. bayerisch, sächsisch, schlesisch) eingetragen werden. Ein Bekenntnis zu zwei Völkern ist nicht möglich. Zigeuner haben sich fest als Zigeuner zu bezeichnen.

Für Kinder unter 16 Jahren ist die Volkszugehörigkeit des Erziehungsberechtigten bestimmend.

onst Rückfragen notwendig werden, die den Ausfüllenden Zeit und der Behörde Geld kosten. Schreiben Sie deutlich!
o ist ein waagerechter Strich (—) zu machen.

— 3 —

Gegenwärtiger Hauptberuf — Haupterwerb. *Bei Arbeitslosen letzter Haupterwerb*			Wo wird (wurde) der Hauptberuf ausgeübt?			Nebenberuf — Nebenerwerb	
Hauptberuf Berufstätigkeit — Berufsbezeichnung (möglichst genaue Angabe der Berufstätigkeit ist unbedingt erforderlich. Eingangsjahr ist z. B.: Eisenbrecher, Holzfräser (Schnellfräs Werkzeugmacher oder Fräserbrecher); Werkführer, Stimmtypistin (Schnellfräs nur Insbes. Angestellte); Elektroingenieur, Hochbautechniker (Schnellfräs nur Ingenieur oder Techniker); Beamte gehen ihren Amtstitel und, falls sie ein Ingenieur oder Techniker tätig sind, auch ihre Fachrichtung an. Personen, die keinen Beruf ausüben, tragen z. B. ein: Invalidenrentner, Pensionsempfänger a. D., Student, Schüler (Bei Bedarfsfall weiter)	Stellung im Hauptberuf Selbständiger (oder Inhaber, Gesellschafter usw.) Mithelfender Familienangehöriger, Angestellter im Privatdienst (oder Direktor, Geschäftsführer, Insbes. Angest. Insbes. usw.), Vertragsangestellter im öffentlichen Dienst, Beamter im öffentlichen Dienst, Arbeiter (ohne Meister, Aufseher, Vorarbeiter), Heimarbeiter, Hausgewerbetreibender, Hausgangsgehilfe (Hausgehilfin) (Bei Bedarfsfall weiter)	Arbeitsnehmer gehen an, ob angestellt, Beamtenpflichtig (A) oder beamtenähnlichen Sicherungspflichtig (B) (bei Bedarfsfall Beamten nicht ohne Amt) (—)	Name des Arbeitgebers angeführte Angabe der Firma oder der Behörde Heimarbeiter und Hausgewerbetreibende geben den Auftraggeber (Betrieb, Geschäft, Firma) an, für den sie hauptsächlich arbeiten (Bei Bedarfsfall weiter)	Ort und Straße der Arbeitsstelle, bei Jahrd., Straßenbahnbetr usw., in dem der Beruf ausgeübt wird	In welchem Geschäftszweig (Branche) gehört die Firma, der Arbeitgeber? Bei Unternehmungen mit verschiedenen Geschäftszweigen ist außerdem der Geschäftszweig (Branche) der Betriebsabteilung, in dem der Beruf ausgeübt wird, anzugeben oder das Erzeugnis zu benennen, das in der Betriebsabteilung hergestellt bzw. verwendet wird Arbeitslose füllen die Spalten 11—16 nach ihrem letzten Hauptberuf aus und fügen in Sp. 11 »arbeitslos« bei. Zulässige Berufsbezeichnerkurzel gilt nicht als letzter Hauptberuf	Personen, die einen Nebenberuf ausüben — gleichviel ob sie außerdem hauptberuflich erwerbstätig sind oder nicht —, geben hier diesen Nebenberuf an und die Art der Geschäftszweigs (Branche) Falls zwei Nebenberufe vorliegen: mit 1), 2) bezeichnen und untereinander aufführen	Stellung im Nebenberuf Selbständiger, Mithelfender Familienangehöriger, Angestellter, Arbeiter, Heimarbeiter, Hausgewerbetreibender, Hausgangsgehilfe
11	12	13	14	15	16	17	18
Bauer	selbständig	—	Karl Maier	bei, Hauptstr. 20	Bauernhof	1) Landwirtschaftl. Arbeiter	1) selbständig
Landwirtschaft	Adj	—	Karl Maier	bei, Hauptstr. 20	Bauernhof	2) Maschinenarbeiter, Melkerei	2) selbständig
Melkerei	Adj	—	Karl Maier	bei, Hauptstr. 20	Melkerei	—	—
Schüler	—	—	—	—	—	—	—
Invalidenrente Empfänger		—	—	—	—	Invalidenrente, Waisenrente	Bauernrente
Kaufm		1	Karl Maier	bei, Hauptstr. 20	Bauernhof	—	—
Milchmeierei	selbständig	—	Paul Schmitz	bei, Wiener Straße 20	Milchmeierei	Landwirt	selbständig
Milchmeierei	selbständig	—	Maria Schmitz	bei, Wiener Straße 20	Milchmeierei-Abfüllung	—	—
Maschinenschlosser	Arbeiter	1	Schmitz & Co.	bei, Industriestr. 40	Maschinenfabrik, Abt. Automobilbau	—	—
Hauptschüler		1	Paul Schmitz	bei, Wiener Straße 20	Hauptschule	—	—
Techn. Hochschulangestellter, Hochbau, Dipl.-Ing., Elektrotechnik	Reichsbeamter Angestellter	— a	Reichsbahn-Direktion Amt Brunsbrücken A.-G.	Kassel bei, Hauptstr. 75	Amtliche Eisenbahn Brunsbrückenbaugesellschaft	— —	— —
Bedienung	Arbeiter	IV	F. Müller Nachf.	Maschinenweg	Teppich- u. Bodenbelag	—	— 1
Teppichweberin	Arbeiterin	IV	F. Müller Nachf.	Maschinenweg	Teppich- u. Bodenbelag	—	— 2
							3
							4
							5
							6
							7
							8
							9
							10

wei Monate) von dieser Haushaltung abwesend sind. Der Haushaltungs- oder Familienvorstand ist auch dann einzutragen, wenn er längere Zeit abwesend ist, aber in diese Haushaltung zurückkehrt.

Stärker	Gesch	i	Karl Maier	bei, Hauptstr. 20	Stärker	Gesellenlehrer	Adj
							1
							2
							3
							4

Erläuterungen zu den Spalten 11 bis 16 der Haushaltungsliste.

Zu Spalte 11:

Bei allen vor 1925 Geborenen muß in Spalte 11 eine Eintragung gemacht werden.

Hauptberuf ist derjenige Beruf, auf dem hauptsächlich die gegenwärtige Lebensstellung beruht und von dem im allgemeinen der Gesamtverwerb oder dessen größter Teil herrührt. Ein etwaiger zweiter, dritter usw. Beruf ist in den Spalten 17 und 18 einzutragen.

Personen, die früher einen Beruf gelernt oder ausgeübt haben, den sie jetzt nicht mehr ausüben, haben sich hier diesen früheren, sondern ihren jetzigen Beruf angeben.

Die Art der Berufstätigkeit ist so genau wie möglich anzugeben, damit die berufliche Gliederung der Bevölkerung richtig und eingehend geschehen kann. Allgemeine Bezeichnungen und Sammelbezeichnungen sind ungenügend, es muß vielmehr die besondere Art der Berufstätigkeit angegeben werden, also z. B.:

nicht Kaufmann, sondern Möbelhändler, Gemüsehändler, Wäschereiversicherer usw.,
nicht nur kaufm. Angestellter, sondern Verkäufer, Maschinenbuchhalter, Stenotypist usw.,
nicht Metallarbeiter sondern Stahlgießer, Metalldrucker, Automatendreher, Unterfeiler (bei Schmiedeisen), Fräser, Horizontalhobler, Zylinderschleifer usw.,
nicht Arbeiter oder Hilfsarbeiter, sondern Bagrarbeiter, Bauhandlanger, Transportarbeiter usw.

Bei Ingenieuren sowie bei Technikern muß aus der Berufsbezeichnung zu ersehen sein, welcher Fachrichtung sie angehören (Maschinenbau, Elektrotechnik, Architektur, Tiefbau, Bergbau, Hüttenwesen, Vermessungswesen, Chemie usw.), also z. B.:

nicht Diplomingenieur, Ingenieur, sondern Dipl.-Ing. (Maschinenbau), Ingenieur (Straßenbau), techn. Direktor, Konstruktionsing. usw., techn. Direktor (Hüttenwesen) usw.,
nicht Techniker, Betriebstechniker, sondern Techniker (Maschinenbau), Bautechniker (Hochbau), Bautechniker u. dgl., Techniker (Elektrotechnik) usw.

Beamte, die als Ingenieure oder Techniker tätig sind, geben neben ihrem Amtstitel in gleicher Weise ihre Fachrichtung an.

Personen, die keinen Beruf mehr ausüben, sondern von Renten aller Art (z. B. Invaliden-, Alters-, Unfall-, Kriegsbeschädigten-, Hinterbliebenen- und ähnlichen Renten), von Pensionen, von eigenem Vermögen oder Unterstützung leben, haben dies durch die Eintragung — z. B. Invalidenrentner, Unfallrentner, Kleinrentner, Rentier usw. — deutlich zu machen.

Beamte im (bezw. aus den einstweiligen) Ruhestand und verabschiedete Militärpersonen setzen hinter ihren Amtstitel: a. D., z. D., i. R., i. e. R., wenn sie sich jetzt einem anderen Hauptberuf zugewandt haben, haben sie diesen anzugeben. Nebenberufliche Tätigkeit ist in den Spalten 17 und 18 anzugeben.

Bei Pächtern und Zächtern, die das Landwirtschaftsgewerbe betreiben und sonst nicht hauptsächlich tätig sind, ist einzutragen: »Landwirt« oder »Hilfe im Haushalt«.

Zu den Spalten 12 und 13:

Bei Familienangehörigen, die dem Haushaltungsvorstand in seinem Betrieb helfen, ist einzutragen: »Hilfe in der Landwirtschaft«, »hilft im Geschäft« u. dgl. Arbeitet der Familienangehörige jedoch in einem bestimmten Beruf oder wird er in einem Beruf ausgebildet, so ist dieser Beruf einzutragen, z. B. Schlossergeselle, Schlosserlehrling.

Als Beamte gelten nur solche Erwerbstätige, die in einem öffentlich-rechtlichen Dienstverhältnis stehen, also Beamte des Reichs, eines Landes, einer Gemeinde oder einer sonstigen Körperschaft öffentlichen Rechts. Erwerbstätige, die zwar in ihrer Berufsbezeichnung das Wort »Beamte« führen, aber auf Grund eines Privatdienstvertrages beschäftigt sind, wie z. B. Betriebsbeamte, Bankbeamte, Sozialbeamte und Versicherungsbeamte, bezeichnen sich in Sp. 12 als »Angestellte«.

Beamte auf Widerruf, außerplanmäßige Beamte und Beamtenanwärter tragen sich als solche ein.

Zu den Spalten 14 bis 16:

In Spalte 14 ist der angeführte Firmenname anzugeben, also z. B.:

nicht A. E. G., sondern Allgemeine Elektricitäts-Gesellschaft.

Der Geschäftszweig der Firma oder des Betriebes, in dem der Beruf ausgeübt wird, ist genau zu bezeichnen, also z. B.:

nicht Bergwerk, sondern Steinkohlenbergwerk, Braunkohlenbergwerk, Kalibergwerk, Kupferbergwerk, Eisenerzbergwerk usw.,
nicht Hüttenwerk, sondern Eisenhütte, Kupferhütte usw.,
nicht Maschinenfabrik, sondern Nähmaschinenfabrik, Fabrik für landwirtschaftliche Maschinen, Rechenmaschinenfabrik usw.

Bei Unternehmungen mit verschiedenartigen Geschäftszweigen ist außerdem der Geschäftszweig der Betriebsabteilung anzugeben (z. B. Steinkohlenbergwerk oder Rokerei oder Gießerei einer Eisenhütte; Fleischerei in dem gemischten Betrieb Fleischerei und Gastwirtschaft).

Personen, die in mehreren Firmen (Betrieben, Geschäften) tätig sind, geben in Spalte 14 derjenige Firma an, bei der sie hauptsächlich tätig sind, in Spalte 16 den Geschäftszweig (Branche) dieser Firma. Zu beachten sind die Spalten 17 und 18 (Nebenberuf — Nebenerwerb).

Personen, die mehrere Arbeitsstellen haben, geben die Arbeitsstelle an, auf der hauptsächlich ihr Erwerb beruht.

Bitte beachten Sie noch die Fragen zu den Abschnitten B u. F auf der nächsten Seite!

Wenden!

E. **Tyto otázky zodpoví všichni přednostové domácností.**

— 4 —

		Druhý závod*) (viz pozn.)
1. **Obhospodařuje se samostatně přednostou domácnosti nebo jiným členem domácnosti pozemková plocha i když v nejmenším rozměru?** . . . . . K tomu se počítá používání pole, louky, pastviny, lesa, rybního vodstva, vinice, zahrady nebo malozahrady (beséděkové zahrádky, domovní zahrádky, Schrebrovy zahrady). Však jsou-li používány jen jako ozdobné zahrady, sady a t. d. nebere se na ně zřetel.	(ano či ne)	(ano či ne)
Když ano, odpovídá se též na následující otázky:		
2. Křestní a rodinné jméno hospodáře*)	(křestní jméno) (rodinné jméno)	
3. Domácnosti ve velkoměstech, které obhospodařují zahradnickou půdu anebo jiné pozemky, uvádějí polohu parcel	(křestní jméno) (rodinné jméno) (ulice, číslo)	(ulice, číslo)
4. **Jak jest veliká celková obhospodařovaná plocha?** (Včetně prostoru domu, dvora, zahrady, lesa, cest, půdy ležící ladem, vodstva a t. d. i včetně deputátní půdy). *Za účelem přepočítávání obsažných plošných měr do hektarů, arů a čtverečných metrů mohou se vyžádati přepočítávací tabulky od sčítatele.*	ha ar čm	ha ar čm
Je-li celková plocha $^1/_2$ ha (= 50 arů = 5.000 čm.) veliká nebo větší, vyplní se zvláštní soupisový arch pro polní a lesní hospodářství, který vydá sčítatel. V tomto případě se na následující otázky (5.—9.) neodpovídá. **Je-li celková plocha menší než $^1/_2$ ha (= 50 arů = 5.000 čm.) odpovídá se na následující otázky:**	**Předmět deputátní půdy** vyplní jen tehdy soupisový arch pro polní a lesní hospodářství, jestli obhospodařovaná plocha bez deputátní půdy velká $^1/_2$ ha nebo větší. Ve všech jiných případech slouží pro zápisnu deputátní půdy odpovídající nadbytečných ořadek.	1 ha = 100 arů = 10.000 čtverečných metrů (čm) 1 ar = 100 čtverečných metrů (čm)
5. Kolik předem uvedené celkové plochy jest:		
a) **vlastní půda**	arů čm	arů čm
b) **nájemná půda**	arů čm	arů čm
c) **deputátní půda** (používání půdy jako část mzdy)	arů čm	arů čm
d) **jiná půda** (služební půda a t. d.)	arů čm	arů čm
6. Kolik celkové plochy připadá na **zahradnickou půdu**	arů čm	arů čm
7. **Pěstujete zeleninu, ovoce, květiny, ozdobné rostliny, ozdobné keře, anebo stromy za účelem prodeje nebo dalšího zpracování pro prodej?**		
8. Kolik celkové plochy připadá na **révovou půdu** (vinohrady, vinice) ve vynosu a ještě bez vynosu	(ano či ne) arů čm	(ano či ne) arů čm

Pokračování viz v pravo nahoře č. 9

9. **Kolik chováte dobytka?**	kusy	Druhý závod*) (v. pozn.) kusy
koně, mezci, včetně hříbat		
Skot		
a) krávy		
b) ostatní jalovina včetně telat		
c) používáte krav jako zpřežení?	(ano či ne)	(ano či ne)
Brav vepřový		
a) podsvinčata do 3 měsíců		
b) prasata přes 3 měsíce stará		
Ovce včetně jehňat . .		
Kozy včetně kůzlat . .		
Kuřata		
a) kuřátka, mladé slepice a mladí kohouti do 6 měsíců		
b) slepice starší 6 měsíců		
c) kohouti starší 6 měsíců		
Husy včetně housat . .		
Kachny včetně káčat . .		
Včelstva		

*) **Poznámka:** Po případě, obhospodařuje-li se domácností druhý samostatný závod týmž hospodářem nebo jiným členem domácnosti, zapisuje se v druhém sloupci zvláštní údaje pro tento závod.

Otázka o rybářství: Provozujíte samostatně rybářství ve stojících vodách (rybnících, jezerech a t. d.) ve tekoucích vodách (řekách, potocích a t. d.) pobřežních vodách, na moři? (Co se hodí, podškrtnouti.) — Ujejte rybářství ve vedlejším povolání, nikoliv ale sportovní rybářství.

F. **Otázka pro živnostníky, domácké dělníky, domácí živnostníky, příslušníky svobodných povolání, vedoucí kanceláří, úřadů a jiných zemědělských provozoven.**

Které z osob uvedených v tomto soupisu domácnosti jsou majiteli, nájemníky, nebo vedoucími živnostenského závodu, kanceláře, nebo jiné zemědělské provozovny?

	Jméno vedoucího pracovního místa	Druh pracovního místa	Přesná adresa pracovního místa (sídlo závodu, složeny, kanceláře)
I. příklad	*J. Antal Meier*	*Pekařství a mlýn*	*Zdr. Vavrinská 10*
	J. Martha Bachova	*platěná bydlení, domácká dělnice*	*Valtice, Rynovská 22*
II. příklad	*J. Franz Schmitz*	*bábyskaté truhlářství*	*Zdr. Hlavní ul. 18*
	A. Marie Schmitzová	*obchod zboží, ovoce, zelenina a malým*	*Zdr. Hlavní ul. 18*
III. příklad	*Robert Schulz, soukromý voda*	*Lesní revír*	*Zdr. Nádražní 24*
IV. příklad	*Hlavní, Bedřich Zeisner*	*obchodní podnik*	*Zdr. Nádražní ul. 4*
1.			
2.			
3.			
4.			

Tyto osoby vyplní po jednom dotazníku pro **zemědělské provozovny** a odevzdají jej na místě provozovny sčítateli. Týmto dotazníkem se vystihnou:

Živnostenské závody, průmyslové závody, řemeslnické závody, závody domácích živnostníků a dělníků

Obchodní závody

Kanceláře

Úřady, služebny strany, veřejné závody a správy. (Lhostejno, jedná-li se o závody živnostenského druhu anebo o služebny správ výsoustí)

Příslušníci svobodných povolání (advokáti, spisovatelé, samostatní lékaři, a t. d.) a veškeré jiné provozovny zemědělského druhu.

Každý, kdo jest činný jako samostatný v povolání hlavním nebo vedlejším nebo jako ředitel, zaměstnanec a t. d. řídí provozovnu, vyplní dotazník, nezávisle tím, pracuje-li sám v provozovně či nikoliv.

Dotazník se nevyplňuje jen tehdy, jsou-li všechny v provozovně (služebně) zaměstnané osoby (včetně majitele nebo vedoucího) členů bezplatně.

Pro vedlejší závody spojené se zemědělstvím a lesnictvím, jako mlékárny, palírny, sušárny brambor, olejní mlýny, pily a t. d. se vyplní ve všech oddílech dotazníky pro zemědělské provozovny.

Pro každý hlavní závod, každou pobočku, lihovku, sušárnu, každý pobočný závod, nebo obchod, a každou pohončnou kancelář, vyplní se zvláštní dotazníky. Jako provozovna (závod) platí tedy každá jednotlivá od sebe prostorově oddělená pobočka. Větší provozovny, ve kterých se provozuje několik hospodářských odvětví, vyplní pouze jeden dotazník, když veškeré dílčí závody leží na prostorově souvisejícím pozemku.

Dotazník se vyplní vedoucím provozovny nebo služebny (majitelem závodu) přednostou, vedoucím, vedoucím lihovky), nebo jeho zástupcem podle stavu ze dne 17. května 1939.

Vyplněný dotazník pro zemědělské provozovny odevzdává se pouze v sídle provozovny.

Nachází se provozovna na tomtéž pozemku jako domácnost, odevzdává se dotazník společně se soupisem domácnosti.

1. **Kolik obálek s doplňkovými listy je přiloženo tomuto soupisu domácnosti?** _____
2. **Jsou přiložené tomuto soupisu domácnosti vyplněné soupisové archy pro polní a lesní hospodářství? (Ano či ne)** _____
   Když ano, kolik? _____
3. **Jsou přiložené tomuto soupisu domácnosti vyplněné dotazníky pro zemědělské provozovny? (Ano či ne)** _____
   Když ano, kolik? _____

Kdo odpovídá na otázku úmyslně nepravdivě nebo kdo se zdráhá odpovídati na takovou otázku, může býti potrestán vězením do jednoho roku a peněžitou pokutou, nebo jedním z těchto trestů.

Osvědčení. Že údaje v tomto soupisu domácnosti byly zapsány úplně a pravdivě, osvědčuje:

Zde se začne podepsati: (přednosta domácnosti nebo pro něho) _____

Nepoužívaný formulář sčítacího operátu v českém jazyce, [1939], PMR, sign. 736/ 11, kart. 3285.

Pozor!
O další soupisy domácností, doplňkové listy, soupisové archy pro polní a lesní hospodářství, dotazníky pro nezemědělské provozovny, dokud jsou zapotřebí, požádá se u majitele domu (správce domu, domovníka) u sčítatele nebo u obecního úřadu.

Sčítání lidu, povolání a závodů

Dne 17. května 1939

Župa sudetská

Kraj: _____
Obec: _____
Sčítací okres č.: _____
Osada: _____
Ulice a číslo: _____
Pozemková listina č.: _____
Soupis domácnosti č.: _____

Tiskopis č. 1

Soupis domácnosti

pro

Jméno přednosty domácnosti: _____
(křestní a rodinné jméno)

(Soupis domácnosti podepisuje na str. 4 přednosta domácnosti nebo jeho zástupce!)

Přednostům domácností!

Aby bylo možno získati nové základy k posuzování poměrů lidu a hospodářství v Říši Německé, vzhledem k četným důležitým úkolům rázu státního, populačního a hospodářsko-politického, bylo nařízeno říšským zákony ze dne 4. října 1937 (ř. z. I. I str. 1053) a ze dne 6. července 1938 (ř. z. I. I str. 796) sčítání lidu, povolání a závodů. Dle nařízení ze dne 21. února 1939 (ř. z. I. I str. 281) platí tyto zákony i pro sudetoněmecké území. Žádá se v zájmu dobrého podšetření sčítání, aby byly vyplněny dotazníky, jak jest zákonem nařízeno, úplně a svědomitě. Každé vniknutí do poměrů majetkových a důchodových jest vyloučeno dle §u 4 zákona ze dne 4. října 1937. Starosta a všichni ním pověření provádějícím sčítání, obzvlášť sčítatelé a majitelé domů a jejich zástupci jsou povinni zachovávati mlčenlivost vůči každému o údajích při tom získaných — týkajících se buď osobnosti jednotlivce nebo poměrů jednotlivých pozemků a provozoven.

Soupis domácnosti má se vyplniti do 17. května 1939 po ledne; má býti podepsan přednostou domácnosti nebo jeho zástupcem na str. 4 dole a býti připraven k odevzdání. Též mají býti vyplněny a podepsány do stejné doby doplňkové listy a po případě soupisové archy pro polní a lesní hospodářství a dotazníky pro nezemědělské provozovny.

Předací soupisu domácnosti sčítateli v uzavřené obálce je dovoleno, nastře-li se na obálce jméno přednosty domácnosti jakož i ulice a domovské číslo; k tomuto účelu nesmí se však používati obálky pro doplňkový list. V žádném případě nesmí se obálka poslati statistickému úřadu.

Návod k vyplňování soupisu domácnosti

I. Kdo jest povinen vypiniti soupis domácnosti?

1. **Majitelé samostatného bytu** (rodiny nebo jednotlivé osoby) vyplní vždy soupis domácnosti, hostejno, žijí-li v nájemném bytě nebo ve vlastním domě.
2. **Rodiny žijící v podnájmu** vyplní soupis domácnosti jen v tom případě, vedou-li vlastní domácnost, oddělenou od bytu hlavního nájemníka (nebo majitele domu).

   Vede-li rodina podnájemníka společnou domácnost s rodinou hlavního nájemníka zapisuje se rodina podnájemníka s rodinou hlavního nájemníka v jednom soupisu domácnosti ale čárou od sebe oddělená.

   Jednotlivci bydlící v podnájmu, vyplní jen tehdy soupis domácnosti, obydlí-li místnost nebo několik místností s převážně vlastním nábytkem a vedou-li vlastní domácnost. Ve všech jiných případech zapisuje se podnájemník do soupisu domácnosti hlavního nájemníka.
3. Rodiny bydlící stále v hostincích, pensionech a p. platí jako domácnost ve smyslu tohoto sčítání a vyplní rovněž, každá rodina zvlášť, jeden soupis.
4. Pro přechodně **nepřítomné domácnosti** vyplní se pokud možno oddíl **D** soupisu domácnosti majitelem domu nebo jeho zástupcem.
5. Obyvatelé obytného člunu, obytného vozu a p. platí jako domácnost.

II. Které osoby se zapíší?

V oddílu A soupisu domácnosti:

Všechny v domácnosti přítomné osoby, tedy také jenom přechodně přítomné.

Zde se uvádějí tedy:
Přednosta domácnosti, manželka, děti, jiní příbuzní;
dále v domácnosti žijící služební osoby, tovaryši, učedníci, čeledíni, zemědělští pomocníci a služky;
konečně nájemníci pokojů (podnájemníci) bez vlastní domácnosti, hosté pensionů (sirávníci), nocleháři, bydlící návštěva a jiní spolubydlící.

V oddílu B soupisu domácnosti:

Všichni přechodně nepřítomní členové domácnosti (t. j. pravidlem nejdéle na dva měsíce).

Zde se uvádějí tedy:
1. Osoby nacházející se na cestách,
2. nemocní v nemocnicích,
3. účastníci ve školních táborech,
4. vězňové ve vyšetřovací vazbě,

dále
5. k cvičení a p. nejdéle na 4 měsíce povolání k branné moci,
6. k účelům výdělečným nejdéle na 2 měsíce nepřítomní členové rodiny,
7. **přednostové** domácností a rodin, kteří jsou nepřítomni sice na delší dobu, ale vrátí se do svých domácností (n. př. ženatý číšník jehož rodina zůstala na stálém bydlišti).

V oddílu C soupisu domácnosti:

Všichni jen přechodně (t. j. pravidlem nejdéle na 2 měsíce) **přítomní**, kteří jsou uvedeni v oddílu A.

Zde se uvádějí tedy:
1. Osoby nacházející se na návštěvě, hosté hotelů, turisté, osoby na letním bytě,
2. v nemocnicích nemocní,
3. ve školních táborech účastníci,
4. vězňové ve vyšetřovací vazbě,

dále
5. k účelům výdělečným na delší dobu (asi na 2 měsíce neb déle) ze svých domovských domácností. Sem patří pravidlem příslušníci rodiny, kteří jsou nepřítomní v domácnosti z následujících důvodů:
   1. **K učení** (žáci, učedníci, studující),
   2. **ke splnění pracovní služby a zemědělského roku.**
   3. **ke splnění branné povinnosti** (všimněte se však osob u B pod 5 uvedených!),
   4. **k účelům výdělečným** n. př. jako hudebníci, číšníci, lázeňští, majitelé obchodů a zaměstnanci v lázenských místech přes sezonu, dále i pomocníci na venkově (výjimněte se však osob uvedených u B pod 7!),
   5. **chovanci opatroven**, starobinců, ústavů pro choromyslné, ústavů vychovávacích, chorobinců, trestnic a polepšoven.

Tyto osoby platí za členy domácnosti nebo ústavů kde se nacházejí dnem sčítání a zapisují se tam v oddílu A.

V domovské domácnosti se neuvádějí
osoby, které jsou vzdálené pro delší dobu (asi na 2 měsíce neb déle) ze svých domovských domácností. Sem patří pravidlem příslušníci rodiny, kteří jsou nepřítomní v domácnosti z následujících důvodů:
1. **K učení** (žáci, učedníci, studující),
2. **ke splnění pracovní služby a zemědělského roku.**
3. **ke splnění branné povinnosti** (všimněte se však osob u B pod 5 uvedených!),
4. **k účelům výdělečným** n. př. jako hudebníci, číšníci, lázeňští, majitelé obchodů a zaměstnanci v lázenských místech přes sezonu, dále i pomocníci na venkově (výjimněte se však osob uvedených u B pod 7!),
5. **chovanci opatroven**, starobinců, ústavů pro choromyslné, ústavů vychovávacích, chorobinců, trestnic a polepšoven.

V oddílu D soupisu domácnosti:

Všechny (již pod A neb B uvedené) **vdané ženy** (i když nežijí v domácnostech svých manželů).

Pro zápis narozených a zemřelých v noci od 16. do 17. května 1939 jest rozhodující půlnoční hodina, tak že se zapíší osoby narozené před půlnocí a zemřelé po půlnoci.

Pro oddíly B a D svr. str. 4.

III. Jak se zapisuje v hostincích, nemocnicích a jiných ústavech?

V hostincích a nocleháren, jakož i v ústavech všeho druhu (v klášteřích, ústavech vychovávacích, opatrovnách, nemocnicích, trestnicích, věznicích) budiž dáno následujícího obzvlášť:

Každá rodina, která bydlí v ústavě a patří k personálu (n. př. rodina majitele hostince, rodina vedoucího ústavu, rodina domovníka) vyplní po jednom soupisu domácnosti.

Rodiny, bydlící stále v hostincích, pensionech a p. platí jako domácnost ve smyslu tohoto sčítání a vyplní rovněž soupis.

Svobodný personal, bydlící v ústavě a všichni chovanci ústavů, **přechodně** přítomní hosté hotelů, nemocní v nemocnicích a léčebných ústavech, vězňové v trestnicích a t. d. zapisují se do společného soupisu domácnosti v daném případě vložkami.

Osoby a rodiny bydlící ve společných nocleháren pro dělníky, školních táborech, kasárnách pro zemědělské dělníky a t. d. mají býti zapsány jako všichni ostatní chovanci ústavů do společného soupisu domácnosti, v daném případě vložkami.

Račte si přečísti před zapisováním národ a vysvětlení! Vyplňte soupis úplně a pečlivě, poněvadž jinak jsou zapotřebí dota

— 2 —

Běžné číslo	Jméno a postavení v domácnosti: Pořadí zápisu. Přednosta domácnosti, manželka, děti, jiní příbuzní; v domácnosti žijící domácí pomocníci, tovaryši, učedníci, čeledíni, zemědělští pomocníci a služky; nájemníci pokojů (podnájemníci) bez vlastní domácnosti, hosté pensionů, noclehárí, návštěvy a jiní spolubydlící, i když bydlí jen přechodně v domácnosti	Křestní jméno	Rodinné jméno (u žen i dívčí jméno)	Postavení k přednostovi domácnosti. Přechodně přítomní zapište se mimo to pod C	Pohlaví: mužské	Pohlaví: ženské	Den, měsíc a rok narození	Stav rodinný: svobodný(-á), ženatý, vdaná, ovdovělý(-á), soudně rozvedený(-á), soudně rozloučený(-á) * Ženatí, vdané (manžel a manželka) uvedou zde, v kterém roce bylo uzavřeno nynější manželství (viz i v levo dole oddíl D)	Náboženství: směrodatná jest právnická příslušnost. Když někdo nenáleží žádné církvi, žádné náboženské společnosti nebo žádnému společenstvu náboženského ráz, zdvoje se zapisuje se „dříve v Boha" nebo „bez vyznání" (viz vysvětlivky dole)	Státní příslušnost (viz vysvětlivky dole)	Mateřský jazyk (viz vysvětlivky dole)	Národní příslušnost (viz vysvětlivky dole)	Tento sloupec zůstane prázdný. Nepraví-li tomu odpovídá se přesně na následující otázky o hlavním a vedlejším povolání! (sl. 12—18)
	1	2	3		4	5	6	7	8	9	10	

A. Všichni přítomní. Seznam všech osob přítomných v noci od 16. do 17. května 1939 v bytě přednosty domácnosti.

I. příbuzní	1.	Karel	Meier	přednosta domácnosti	1	—	5. února 1877	ženatý od roku 1903	fím. kat.	říše německá	německý	německá	Pouze pro zpracování
	2.	Josefina	Meierová, roz. Langrová	manželka	—	1	28. října 1881	vdaná od roku 1903	fím. kat.	říše německá	německý	německá	
	3.	Růžena	Fachband, roz. Meierová	dcera	—	1	18. července 1905	neženatá	fím. kat.	říše německá	německý	německá	
	4.	Walter	Fuchs	synek	1	—	15. června 1930	svobodný	fím. kat.	říše německá	německý	německá	
	5.	Maria	Rathová, roz. Langrová	teta na návštěvě	—	1	3. srpna 1874	svobodná	evang.	říše německá	německý	německá	
	6.	Václav	neznámý	čeledín	1	—	4. prosince 1899	svobodný	fím. kat.	čsl. rep.	český	česká	
II. příbuzní	1.	Paul	Schmitz	přednosta domácnosti	1	—	8. října 1885	ženatý od roku 1910	fím. kat.	říše německá	německý	německá	
	2.	Maria	Schmitzová, roz. Neuráčková	manželka	—	1	18. září 1890	vdaná od roku 1910	fím. kat.	říše německá	něm. a český	německá	
	3.	Heinzen	Schmitz	syn	1	—	11. března 1918	svobodný	fím. kat.	říše německá	německý	německá	
	4.	Anna	Hájková	pomocnice v domácnosti	—	1	3. října 1901	svobodná	fím. kat.	říše německá	český	česká	
	5.	Alfréd	Jung	podnájemník	1	—	15. května 1889	ženatý	evang.	říše německá	německý	německá	
	6.	František	Müller	podnájemník	1	—	30. května 1912	ženatý	katolický	Čechoslovakia	německý	německá	
	1.												
	2.												
	3.												
	4.												
	5.												
	6.												
	7.												
	8.												
	9.												
	10.												
				Úhrn přítomných									

B. Přechodně nepřítomní členové domácnosti. Jako tito platí všeobecně příslušníci domácnosti, kteří jsou pro kratší dobu (pravděpodobně méně Račte se všimnouti návodu na str. 1. čísl. II.!

Příklad											
	František	Meier	syn	1	—	7. ledna 1916	svobodný	fím. kat.	říše německá	německý	německá
1.											
2.											
3.											
4.											

C. Které z osob v seznamu uvedených jsou jenom přechodně přítomné? (Na příklad: Na návštěvě, na letním bytě, na obchodní cestě). Račte se všimnouti návodu na str. 1. čísl. II.!

Příklad: Jméno: Maria Rathová Stálé bydliště: Gablonz

1. Jméno: Stálé bydliště:

2. Jméno: Stálé bydliště:

3. Jméno: Stálé bydliště:

4. Jméno: Stálé bydliště:

D. Zvláštní otázky všem vdaným ženám.

	Křestní jméno vdaných žen uvedených pod A nebo B	rodinné jméno	V kterém roce bylo nynější manželství uzavřeno?	Úhrnný počet v nynějším manželství narozených dětí, včetně nemanželsky narozených, které byly legitimovaně uzavřením sňatku. K tomu se počítají také mrtvě narozené a zatím zemřelé děti jakož i toho času mimo domácnost žijící děti. Potraty se nepočítají.)
Příklad	Josefina	Meierová	1903	4
	Maria	Schmitzová	1908	3

Vysvětlení ke sloupcům 7 až 10 soupisu domácnosti.

K sloupci 7:

Pro údaje náboženství se rozlišují:

Příslušníci církve, náboženské společnosti, nebo společenství nábožensko-světového názoru označí se přesně (n. př. evangelicky, lutherický, reformovaný, římsko-katolický, starokatolický, velnocirkevně-reformovaný, baptistický, mennonitský, a t. d., Deutsche Gotterkenntnis (Haus Lodenédrff) a t. d. nosho-židovský). Příslušnost k pravoslavné církvi naznačí se použitím „pravoslavný" (n. př.: rusko-pravoslavný).

Osoby, které přináležejí církve nebo náboženské společnosti a kromě toho společenství nábožensko-světového názoru zapíší církev (náboženskou společnost).

K sloupci 8:

Příslušníci říše zapíší „Říše Německá". Nepříslušníci získávají německou státní příslušnost pouze tehdy-li se občany (dědění naturalizací), kteří uzavřením sňatku říšským příslušníkem: dětí získané nesňaty se již pobytem v Německu německými říšskými příslušníky. Osoby, které mají vedle německé říšské příslušnosti ještě cizí státní příslušnost, uvedou i tuto. Bezdětní, to jsou osoby bez jakékoliv státní příslušnosti, zapíší „bez státu".

K sloupci 9:

V sloupci 9 se zapisuje pro všechny členy domácnosti mateřský jazyk. Pravidlem má každý člověk pouze jeden mateřský jazyk, ve kterém myslí a kterým se posloužil nejraději ve své rodině a v domácím styku, poněvadž jej mluvil nejdříve. Vyskytnou se však, obzvláště u osob ze smíšených sňatků, případy dvojjazyčnosti. Děti, které ještě nemluví a nemají připočítají se k mateřskému jazyku rodičů. Dialekty (nářečí) neplatí jako mateřský jazyk.

K sloupci 10:

Uvádí se národ, kterému se cítí jednotlivec vnitřně připoután a ke kterému se přiznává, tedy německy, nebo česky, slovensky, polsky, anglisky a pod. Národní příslušnost se nesmí zaměňovati státní příslušností nebo mateřským řečí a od nich může se odchýlit. Také se nemá zapsati příslušnost ke kmenu (jako bavorsky, moravsky, slezsky). Hlásání se ke dvěma národům není možné.

Pro děti do 16. roku jest směrodatná národní příslušnost osob, oprávněných k výchovní.

...ay, které stojí vyplnění času a úřadu peníze. Pište zřetelně! Nerozhoduje se otázka na někoho, udělá se vodorovná čára (—).

— 3 —

Nynější hlavní povolání — hlavní výdělek, u nezaměstnaných poslední hlavní výdělek.

Hlavní povolání. Činnost v povolání, pramen výdělku specializované dále: činnosti v povolání jsou nepodmíněně žádány. Zejména se n. př. soustružník železa, dřevotvář, (nikoliv kovodělník, nebo dřevodělník); prodavačka, stenotypistka (nikoliv pouze obchodn. zaměstnávkyně); elektroinženýr, vysokoat. technik (nikoliv pouze inženýr nebo technik). Úředníci uvedou úřední titul a když jsou činni jako inženýři nebo technici také jejich směr oboru. Osoby které nejsou činny v povolání zaznaměj n. př. invalidní důchodník, pofl. inspek. v. v., studující, žák, (viz vysvětlivky dole)	Postavení v hlavn. povolání. Samostatný (lib. podnikatel, mistr, řemeslník) a t. d., pomáhající člen rodiny, zaměstnanec v soukromé službě (lib. ředitel, obchodnedůvěrník, obchodn. tedbn. zaměstn., úředník a t. d.), smluvní zaměstnanec ve veřejné službě, úředník ve veřejné službě, dělník (lib. tovarný, pomocník, učeň), domácký dělník, živnostník, domácí pomocnice (viz vysvětlivky dole)	Zaměstnání vedlejšího, jsou-li postižení zaměstnanec. podléhá (ne, nebo ne-vedlejší, podléhající (lib. dobrovolné pojištění)	Kde se vykonává (vykonalo) hlavní povolání? Jméno zaměstnavatele nezkrácené udání firmy nebo úřadu. Domácké dělnici a domácké živnostníci uvádějí objednavatele (závod, obchod, firmu), pro které hlavně pracují. (Viz vysvětlivky dole)	Místo a ulice pracovního místa, budovy továrny, kanceláře a t. d. ve kterém se vykonává povolání.	Ke kterému obchodnímu odvětví (branži) náleží firma, zaměstnavatel. Při podnicích různými obchodními odvětví uvede se kromě toho i obchodn. odvětví (branže) závodního oddělení, ve kterém se vykonává povolání, nebo pojmenuje se výrobek, který se vyrábí nebo prodává v závodním oddělení.	Vedlejší povolání — Vedlejší výdělek. Osoby, které vykonávají vedlejší povolání, tj. mimo to výdělečné činně v hlavním povolání či nikoliv udají zde toto vedlejší povolání a druh obchodního odvětví (branže). V případě dvou vedlejších povolání: označiti jako 1), 2) a pod sebou uvésti.	Postavení ve vedlejším povolání. Samostatný, pomáhající rodinný příslušník, zaměstnanec, dělník, domácký dělník, domácký živnostník, domácí pomocnice.
11	12	13	14	15	16	17	18
...ovník	samostatný	—	Karel Meier	Žižk. Vrannická ul. 18	rolnický stroj	v dojnické mléčné, mojen	v samostatný
zemědělství	pomáhá	—	Karel Meier	Žižk. Vrannická ul. 18	textilní stroj	—	—
pokladní	pomáhá při prodeji	—	Karel Meier	Žižk. Vrannická ul. 18	pokladní	—	—
žák	—	—	—	—	—	—	—
textilní zámečník		—	—	—	—	—	—
...ovník		1	Karel Meier	Žižk. Vrannická ul. 18	rolnický stroj	—	—
mistr nýtovnícího strojírství	samostatný	—	Pavel Schmitz	Žižk. Hlavní ul. 29	nýtovací strojírství	výlohy	samostatný
obchodního zastání po-hlavní	samostatné	—	Marie Schmitzová	Žižk. Hlavní ul. 29	obchod pracím potř. a mydla	—	—
strojní zámečník	dělník	1	Antonín a spol	Žižk. Nádražní ul. 40	strojírna nové automobily	—	—
pokladní a domácnosti		1	Pavel Schmitz	Žižk. Hlavní ul. 29	domácnost	—	—
...ník, strojírenství hlavní dílny, strojírenství	hlavní dělník	—	Josef. Ul. Hlavní dílny	Hostivice	zámečnický hlavní dílna	—	—
dipl. ing., stavbovedoucí	samostatný	4	Hrdlořezkárně a. s.	Žižk. Olšanské ul. 24	hrdlořezkárně díly	—	—

...než na dva měsíce) od této domácnosti vzdálení. Přednosta domácnosti nebo rodiny zapisuje se i tenkrát, když jest vzdálen pro delší dobu, ale vrátí se do této domácnosti.

pokoj	tovaryš		Karel Meier	Žižk. Vrannická ul. 18	pokladní	oblíst mycí stroj	pomáhá

Bezeichnung der Wohnstätten: Bezeichnung der Häuser (oder sonstiger Unterkunftsstätten), in deren die Zählung stattfindet, nach Straße, Orts-teil oder sonstiger Benennung	Haus-Nr., Stockwerkslage (Vorderhaus usw.) oder sonstige Bezeichnung der Baulichkeit	Tür-nummer, Tür-name	Name des Haushaltungsvorstandes oder Angabe, ob Geschäftslokal (Falls eine Wohnung am Zählungstag leersteht, ist hier einzutragen „leerstehende Wohnung")	Angabe, ob die vorbezeichnete Haushaltung eine selbständige Wohnung besitzt oder in Untermiete wohnt *)	Bezeichnung der land- und forstwirtschaftlichen Betriebe sowie der nichtlandwirtschaftlichen Arbeitsstätten (Gewerbebetriebe, Büros, jene Betriebe usw., die sich auf dem Grundstück oder in einer der Wohnungen befinden)	Laufende Nr. der Haushaltungsliste 1)	Zahl der: Unterschlafgänger mit Ersatzschlafgängerbetten	Zahl der: Haushaltungsbogen	Zahl der: Zusatzbogen f. nichtlandwirtschaftl. Arbeitsstätten	Zahl der ortsanwesenden Personen am Zählt.: männlich	Zahl der ortsanwesenden Personen am Zählt.: weiblich	Wird im Statistischen Landesamt ausgefüllt			Bemerkungen
1			2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
					Übertrag.....										

Gemeinde: Rosenberg

(Für Gemeinden mit weniger als 10000 Einwohnern)

Zählbezirk Nr.: 3

Nähere Bezeichnung und Begrenzung des Zählbezirks:

Ortschaft: Rosenberg Stadt

Volks-, Berufs- und Betriebszählung am 17. Mai 1939

Kontrolliste

für den Zähler Herrn/Fr Reindl Franz, Lehrer Rosenberg

Laufende Nr. der Grundliste	Bezeichnung der Wohnstätten: Bezeichnung der Häuser (oder sonstiger Unterkunftsräume, in denen die Zählung stattfand, nach Straße, Ortsteil oder sonstiger Benennung	Haus-Nr., Straßenlage (Kilometerstand usw.) oder sonstige Bezeichnung der Baulichkeit	Stockwerk, Tür-Nummer	Name des Haushaltungsvorstandes oder Angabe, ob Geschäftslokal	Angabe, ob die vorbezeichnete Haushaltung eine selbständige Wohnung besitzt oder in Untermiete wohnt *)	Bezeichnung der land- und forstwirtschaftlichen Betriebe sowie der nichtlandwirtschaftlichen Arbeitsstätten (Gewerbebetriebe, Büros, freie Berufe usw.), die sich auf den Grundstück oder in einer der Wohnungen befinden	Laufende Nr. der Haushaltungsliste 1)	Zahl der: Unselbständigen Erwerbspersonen	Selbständigen	Mitarbeitenden Familienangehörigen	Zahl der ortsanwesenden Personen am Zählungstag: männlich	weiblich	Wird im Statistischen Landesamt ausgefüllt			Bemerkungen
	1			2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
	Beispiele von Einträgen															
1	Hauptstr. 10, Vorderhaus Erdgeschoß links			Müller	selbst. Wohnung	Obst- u. Gemüsehandlung Gemüsebau	1	1	1	1	4	6				
	„ 10, „ „					Spezerei	—	—	—	1	—	—				
	„ 10, „ I. Stock links			Gastwirtschaft (ohne Haushaltungsliste)		Gast	2	1	—	1	1	2				
	„ 10, „ „ rechts			Klein	selbst. W.		3	—	—	—	—	—				
	„ 10, „ „ links			Schulz	selbst. W.		—	—	—	—	—	—				Gewerbe Haushaltung getrennt
	„ 10, „ „ rechts			Schwarz	selbst. W.	Schreibmasch. Büro	4	1	—	1	—	1				
	„ 10, „ II. Stock links			Leerstehende	Wohnung	—	—	—	—	—	—	—				
	„ 10, „ „ rechts			Neumann	selbst. W.	Putzmacherei Lebensversicherungsagentur	3	2	—	2	2	2				
				Hause	Haushaltung in Untermiete	—	4	1	—	—	—	4				
	„ 10, Hinterhaus			Fabrik von K. Schmidt (ohne Haushaltungsliste)		Eisengießerei	—	—	—	1	—	—				
2	Hauptstr. 11,	(im Bau)		—	—	—	—	—	—	—	—	—				
3	Bahnhofstr. 25,			Hotel Reichshof Inh. Fröhlich	selbst. W. u. Gastzimmer	Gastwirtschaft u. Hotel	7	1	—	1	5	4				
							8 u. 9	—	—	—	11	6				Gäste
4	Hofmayer	(Gäste)		Buchmann	—	Binnenschiffahrt	9	1	—	1	3	—				
usw.																
5	Oberfeldern			Waldmann	selbst. W.	Landwirtschaft, staatl. Forstrevier, Gemeindewald	10	1	1	—	6	3				
						Summe	10 (Zahl d. Haushaltungen)	14	11	17	74	79				
1	Stadt	Nr 44		Anna Hoysak	selbst. Bl.	Kaminfegergewerbe	1	1	—	1	2	3	2	3	5	
2	Stadt	Nr 45		Martin Pollo	selbst. Bl.	Landwirtschaft	2	1	1	—	—	2	—	2	2	
3	Stadt	46		Fritz Brunner	selbst. Bl.	—	3	1	—	—	1	1	1	1	2	
4	Stadt	47		Franz Schlichter	selbst. Bl.	Landwirtsch.	4	1	1	—	3	3	2	3	5	
—	Stadt	47		Franz Zwillinger	selbst. Bl.	—	5	1	—	—	1	2	1	2	3	
5	Stadt	48		Georg Mürringer	selbst. Bl.	Landwirtsch	6	1	1	1	1	2	1	2	3	
6	Stadt	49		Karl Sailer	selbst. Bl.	Landwirtschaft	7	1	1	—	2	3	2	3	5	
7	Stadt	51		Andreas Wagner	selbst. Bl.	Landwirtschaft	8	1	1	1	1	2	1	2	3	
8	Stadt	52		Franz Pöschke	selbst. Bl.	Sarg- und Möbeltischlerei	9	1	1	1	3	2	3	2	5	
9	Stadt	53		Roman Kraupatz	selbst. Bl.	—	10	1	—	—	3	3	3	3	6	
10	Stadt	54		Johann Dobusch	selbst. Bl.	—	11	1	—	—	1	1	1	1	2	
11	Stadt	55		Martin Klapschi	selbst. Bl.	—	12	1	—	—	—	1	—	1	1	
						Seitensumme....	12 (Zahl d. Haushaltungen)	12	6	4	18	25	17	25	42	

*) Vgl. die Erläuterung *) S. 4.

1) Für jede Haushaltung ist nur **eine** Liste zu zählen, nicht auch die Einlagebogen.

— 2 —

Laufende Nr. der Grundstücke	Bezeichnung der Wohnstätten: Bezeichnung der Häuser (oder sonstiger Unterkunftsräume), in denen die Haushaltungen, nach Straße, Ortsteil oder sonstiger Bezeichnung	Haus-Nr., Straßenlage (Straßenseite) usw. oder sonstige Bezeichnung der Baulichkeit	Stockwerk, Türnummer	Name des Haushaltungsvorstandes oder Angabe, ob Geschäftslokal	Angabe, ob die vorbezeichnete Haushaltung eine selbständige Wohnung besitzt oder in Untermiete wohnt*)	Bezeichnung der land- und forstwirtschaftlichen Betriebe sowie der nichtlandwirtschaftlichen Arbeitsstätten (Gewerbebetriebe, Büros, jene Größe usw., die sich auf dem Grundstück oder in einer der Wohnungen befinden)	Laufende Nr. der Haushaltungsliste†)	Zahl der: Unselbständig mit Ergänzungskarten	Zahl der: Land- und Forstwirtschaftsboden	Zahl der: Irrgehörigen i. nichtlandwirtschaftl. Arbeitsstätten	Zahl der ortsanwesenden Personen am ZählTag: männlich	Zahl der ortsanwesenden Personen am ZählTag: weiblich	Wird im Statistischen Landesamt ausgefüllt 1*	12	13	Bemerkungen
	1			2	3	4	5	6	7	8	9	10				
						Übertrag.....	12	12	6	4	18	25	17	25	42	
–	Stadt	55		Alois Kollinger	selbst. Hd.	–	13	1	–	–	3	3	3	3	6	✓
12	Stadt	56		Maria Spiegler	selbst. Hd.	Kassa-beamtin	14	1	–	–	–	2	—	2	2	✓
~~13~~	Stadt	56		Maschinenschlosserei Inh. Fuchsfallenmacher			–	–	–	1	–	–	—		—	
13	Stadt	58		Anna Lindl	selbst. Hd.	Landwirtschaft	15	1	1	–	3	4	3	4	7	✓
14	Stadt	59		Lorenz Kern	selbst. Hd.	Landwirtschaft	16	1	1	1	2	1	2	1	3	✓
–	Stadt	59		Maria Kern	selbst. Hd.	–	17	1	–	–	–	2	—	2	2	✓
15	Stadt	60		Franz Schesl	selbst. Hd.	Inv. Lieferer Geflügelhandel	18	1	–	1	1	1	1	1	2	✓
16	Stadt	61		Maria Ird	selbst. Hd.	–	19	1	–	–	–	1	—	1	1	✓
17	Stadt	62		Anna Zach	selbst. Hd.	–	20	1	–	–	–	1	—	1	1	✓
18	Stadt	63		Luise Emendorfer ~~selbst. Hd.~~	bei Schwester	–	–	–	–	–	–	–	—		—	
19	Stadt	64		Anna Gnesdeck	selbst. Hd.	–	21	1	–	–	–	2	—	2	2	✓
–	Stadt	64		Albert Dabisch	selbst. Hd.	–	22	1	–	–	1	–	1	—	1	✓
20	Stadt	Nr. 65/66		Fritz Mayer	selbst. Hd.	Gast- und Schankgew.	23	1	–	1	2	2	2	2	4	✓
–	"	"	"	Alois Niedermayer	selbst. Hd.	–	24	1	–	–	–	2	—	2	2	✓
–	"	"	"	Anna Glaser	selbst. Hd.	–	25	1	–	–	1	2	1	2	3	✓
–	"	"	"	Ferdinand Pankiokl	selbst. Hd.	–	26	1	–	–	1	–	1	—	1	✓
							26	26	8	8	32	48				
											80					
						Seitensumme							31	48	79	✓

*) Vgl. die Erläuterung *) S. 1.
†) Für jede Haushaltung ist nur **eine** Liste zu zählen, nicht auch die Dialogebogen.

Laufende Nr. der Grundfläche	Bezeichnung der Wohnstätten: Bezeichnung der Häuser (oder sonstiger Unterkunftsstätten), in denen die Zählung stattfand, nach Straße, Ortsteil oder sonstiger Benennung	Haus-Nr., Frontseitige (Vorderhaus usw.) oder laufende Bezeichnung der Baublöcke	Stockwerk, Türnummer	Name des Haushaltungsvorstandes oder Angabe, ob Geschäftslokal	Angabe, ob die vorbezeichnete Haushaltung eine selbständige Wohnung besitzt oder in Untermiete wohnt *) Falls eine Wohnung am Zählungstag leersteht, ist hier einzutragen „leerstehende Wohnung"	Bezeichnung der land- und forstwirtschaftlichen Betriebe sowie der nichtlandwirtschaftlichen Arbeitsstätten (Gewerbebetriebe, Büros, irgend Berufe usw.), die sich auf dem Grundstück oder in einer der Wohnungen befinden	Laufende Nr. der Haushaltungsliste!)	Zahl der: Umschlägen mit Ergänzungskarten	Land- und forstwirtschaftlichen Bogen	Fragebogen f. nichtlandwirtschaftl. Arbeitsstätten	Zahl der ortsanwesenden Personen am Zählungstag: männlich	weiblich	Wird im Statistischen Landesamt ausgefüllt			Bemerkungen
	1			2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
						Übertrag.....										

Okresní národní výbor,
expositura v Lanškrouně.

Č.j. 9533/46. V Lanškrouně 15./5.1946.

Ministerstvo vnitra
v Praze.

Věc: Archiv okresní správní komise v Liberci o sčítání lidu býv. župy sudetské dne 17./5.1939 - návrh.

Okresní národní výbor, expositura v Lanškrouně navrhuje, aby s největším urychlením bylo uloženo okresní správní komisi v Liberci, aby u ní se nalézající výsledky sčítání obyvatelstva ku dni 17./5.1939 odeslala okresní správní komise v Liberci příslušným okresním národním výborům pro úřední potřebu těchto ONV.

Tento návrh odůvodňujeme tím, že těchto dat je neustále zapotřebí jednak pro projednávání otázek státního občanství, jednak pro zjištění volebních reklamačních komisí a pro otázky konfiskace majetku.

Máme zkušenosti, že mnoho osob v Lanškrouně i v okolí vydávalo se od revoluce až do dnešního dne za Čechy a nyní dotazem u OSK v Liberci teprve bylo zjištěno, že se tyto osoby hlásily jednak k německé národnosti, jednak k německé národní příslušnosti /Volkszugehörigkeit/. Přesto, že v některých případech stalo se tak pod nátlakem neb zfalšováním zápisů, učinilo tak mnoho osob dobrovolně a zmeškalo lhůtu dekretu č.33/45 vědomně, neboť se domnívaly, že se na skutečnost, že se hlásily k německé národnosti, nemůže přijíti.

Místopředseda ONV:

Prokopec

MINISTERSTVO VNITRA
Došlo 16. V. 1946
Č. a 6550
Přílohy: 1

VI/3

Žádosti Okresního národního výboru, expozitury v Lanškrouně z 15. května 1946 a Národního výboru v Opavě ze 4. června 1946 o vydání sčítacích operátů ze sčítání v roce 1939 uložených v expozituře Archivu Ministerstva vnitra v Liberci k urychlení vyřizování žádostí o výpis, koncept zamítavé odpovědi Ministerstva vnitra z 21. srpna 1946 na tato podání, NA, MV-NR, sign. A 6550, kart. 1486.

Národní výbor Opava

Čj: I-3909/46

V Opavě dne 4. června 1946.

Ministerstvu vnitra

v Praze.

Při vyšetřování žádosti o vrácení čsl.státního občanství činí zdejšímu referátu značné potíže ta okolnost,že úřadu není známa k jaké národnosti hlásili se žadatelé v roce 1939.

Sčítací archy z roku 1939 nacházejí se u okresního národního výboru v Liberci.

Úředník našeho bezpečnostního oddělení byl asi před dvěma měsíci v Liberci a žádal,aby mu tyto archy pro Opavu a přičleněné obce Kateřinky,Kylešovice,Jaktař,byly vydány.NV v Liberci však vydání archů odmítl s poukazem,abychom si vyžádali k vydání Vašeho svolení.

Doufám,že tato záležitost bude v brzku kladně vyřízena a že nás o tom laskavě vyrozumíte,abychom mohli přemístění archů uskutečnit.

Za právní referát;

MINISTERSTVO VNITRA
Došlo 5. VI. 1946
Č. a 6550
Přílohy:

Exped.

1/ Okresní národní výbor, expedice
v Lanškrouně.

K číslu: 9533/46 ze dne 15.5.1946.

2/ Národnímu výboru
v Opavě.

K číslu: I-3909/46 ze dne 4.cervna 1946.

ad 1 - 2/

Ministerstvo vnitra nemůže ze zásadních důvodů dáti souhlas k tomu,aby se shora uvedený sčítací materiál soustředěný u okresního národního výboru v Liberci tříštil a soudí,že pro potřeby tamního výboru postačí,budou-li v konkrétních věcech učiněny dotazy u okresního národního výboru v Liberci,které by se omezily na nutnou míru a jichž zodpovězení,zvláště budou-li učiněny podle obcí, by nedělalo zvláštních potíží.

V Praze dne 21.srpna 1946.

V z o r .

UPOZORNĚNÍ! Před vyplněním přečtěte upozornění na zadní straně. - *Vyplňte přesně a čitelně!*

Kolek Kčs 12·–

Expositure archivu ministerstva vnitra

v Liberci
třída Zd. Nejedlého 1

Žádost o vydání výpisu národnosti,

zapsané při sčítání lidu, provedeném dne 17. května 1939

I. Jméno a příjmení .....
(Jméno a příjmení v době sčítání - u žen též dívčí jméno)

Datum narození ..... Místo narození .....

Přesný údaj bydliště (pobytu) v den sčítání (17. 5. 1939) v býv. t. zv. sudetské župě:

obec (městská čtvrť) ..... správní okres .....

tehdejší německý název ulice a číslo orientační (t. zv. nové) .....

číslo popisné (neboli staré): [ ]

jméno majitele domu ..... v podnájmu u .....

II. Žádáte-li současně o výpis pro příslušníky své domácnosti (manželku, děti) kteří byli s p o l e č n ě sčítáni, uveďte jejich jména v době sčítání a rodná data:

1. ..... nar. ..... v .....

2. ..... nar. ..... v .....

3. ..... nar. ..... v .....

4. ..... nar. ..... v .....

III. Důvod žádosti o výpis: .....

V ..... dne ..... 194...

Vlastnoruční podpis a přesná nynější adresa:

Přílohy:

Pouze pro úřední záznamy:

Došlo dne .....

Peníze: Kčs .....

Kolky: Kčs .....

Známky: Kčs .....

Frank. obálka Kčs .....

Nález:

Mateřská řeč: .....

Národní příslušnost: .....

Arch podepsán: .....

Značka archu: .....

Zjistil: .....

Čís. jedn. .....

Dávka za úř. úkony Kčs .....

Položka rejstříku č. .....

Výpis vyhotovil: .....

Výpis vypraven dne .....

přílohy .....

Poš. poukázkou vráceno Kčs .....

dne .....

CH, Liberec 2150

Poválečný formulář žádosti expozituře Archivu Ministerstva vnitra v Liberci o vydání výpisu ze sčítacích operátů (první strana), [po 1. 10. 1946], NA, MV-NR, sign. P 1412, kart. 5488.

V z o r – používáno

Expositura archivu min

tř. Dra Zd. N

Čís.: .....

Kolek Kčs 20.-

Výpis

Při sčítání lidu, provedeném dne 17. 1

v obci: .....

..... nar. .....

.....

.....

.....

.....

Formuláře výpisu ze sčítacích operátů používané expoziturou Archivu Ministerstva vnitra v Liberci, [po 1. 10. 1946]
NA, MV-NR, sign. P 1412/2, kart. 5488.

pro výpisy pro strany.

isterstva vnitra v Liberci

Nejedlého č. 1

V Liberci dne .....

6. ← razítko

května 1939 v býv. t. zv. sudetské župě,

..... čís. ..... má zapsánu:

..... **národní příslušnost** .....

.....

.....

.....

.....

Přednosta:

V z o r – po

Expositura archivu min

tř. Dra Zd. N

Čís.: .....

Adresa žádajícího úřadu

Při sčítání lidu, provedeném dne 17. k

v obci: .....

..... nar. .....

.....

.....

.....

.....

užíváno pro výpisy pro úřady.

isterstva vnitra v Liberci

lejedlého č. 1

V Liberci dne .....

Tento výpis se vydává
pouze pro úřední potřebu.
Zájem strany vyloučen.
(Oběžník min. vnitra č.
P-1412/2-19/7-47-P/1)

Razítko

května 1939 v býv. t. zv. sudetské župě,

..... čís. ..... má zapsánu:

..... národní příslušnost .....

.....

.....

.....

.....

Přednosta:

Expositura archivu ministerstva vnit

Ú ř e d n í z á z n a m dne ....

Dnešního dne vyňato z č.j. ..... vyžádal si telef. osobně

k t.č.j. .....

údaje ze sčítacího archu z r. 1939:

výpis

Místo sčítání: obec .....

ulice .....

Jméno sčítané osoby	nar.
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

Sčít.arch podepsán jménem: .....

SOA Litoměřice, Státní archiv Jablonec nad Nisou, sign. C 4, kart. 2.

ra v Liberci.

..... č.j. .....

.....

.....

..... okres .....

..... popis.a orient.č. .....

	mateřská řeč	národní příslušn.	Poznámka:
	.....	.....	.....
	.....	.....	.....
	.....	.....	.....
	.....	.....	.....
	.....	.....	.....
	.....	.....	.....
	.....	.....	.....

..... Značka archu .....

Vyřídil:

Opis.

Presidium ministerstva vnitra.

Č. P-1412/2-19/7-47-P/1. V Praze dne 4. srpna 1947.

Zemským a okresním národním výborům a
okresním správním komisím

Expituře moravskoslezského zemského národního
výboru v Ostravě.

Ústředním národním výborům statutárních měst.

SNB- hlavnímu velitelství v Praze.

SNB- zemskému velitelství v Praze a Brně a expituře v Ostravě.

Úřadům národní bezpečnosti v zemi České a Moravskoslezské.

Osidlovacímu úřadu a Fondu národní obnovy v Praze.

Předmět: Operát o sčítání lidu v býv.území Sudet z r.1939 a z r.1930
vydávání výpisů úřadům a pro potřebu soukromých stran.

Výnosem presidia ministerstva vnitra ze dne 5.listopadu 1946 č.j. P-1412/2-31/10-46-P/1 bylo k žádosti okresního národního výboru v Liberci-venkov zastaveno vydávání výpisů z operátu o sčítání lidu v okupovaném pohraničí v r.1939 a sčítací operát byl uložen v archivu ministerstva vnitra,expituře v Liberci. V případě potřeby je nutno se obrátiti na tuto expituru, která pořídí žádané výpisy.

Bylo zjištěno,že veřejné úřady,zejména zemské,okresní a místní národní výbory,úřady národní bezpečnosti,osidlovací komise a pod.mnohdy žádají výpisy také v zájmu soukromých stran jako doklad k žádostem o státní občanství, o restituci majetkovou, v přídělovém řízení a pod. Poněvadž výpisy se vydávají veřejným úřadům zdarma a tím uniká státní pokladně značný příjem z dávky za úřední výkon,kolkovné,případně poštovné,žádá presidium ministerstva vnitra,aby v takovýchto případech byla strana vyzvána, aby si potřebný výpis sama opatřila vlastním nákladem.

Pokud se týká výpisů z operátu o sčítání lidu z r. 1930, budiž postupováno obdobně.

Za ministra:
Dr. Holdík v.r.

Oběžník prezidia Ministerstva vnitra ze 4. srpna 1947 o zastavení vydávání výpisů z operátů sčítání lidu v roce 1939, NA, AR-ÚAMV, 1946-1948, sign. II/4, inv. č. 67, kart. 23.

Jeden z týmů pracovníků Státního ústředního archivu v Praze při přemanipulovávání fondu v Kamýku nad Vltavou (zleva Jan Kahuda, Monika Sedláková a Jaroslav Pažout), léto 2005, Fotoarchiv Jana Kahudy.

Národní archiv
Archivní 4, 149 01 Praha 4 – Chodov
telefon: 974 847 245, 974 847 240, 974 847 292
fax: 974 847 214
e-mail: na@nacr.cz
http://www.nacr.cz

ŽÁDOST O ZJIŠTĚNÍ ÚDAJŮ ZE SČÍTÁNÍ OBYVATEL NA ÚZEMÍ BÝVALÉHO ČESKOSLOVENSKA

(čitelně vyplňte a zakroužkujte požadovanou variantu)
Dřívější č.j.:
(pokud jste již s Národním archivem, dříve Státním ústředním archivem v Praze v této záležitosti komunikovali)

ŽÁDÁM

A) vystavení potvrzení formou výpisu ze sčítacího archu
B) ověřenou kopii sčítacího archu
C) neověřenou kopii sčítacího archu

Požaduji vyhledání

1. sčítacího archu ze sčítání lidu Republiky československé k 1. 12. 1930
2. sčítacího archu ze sčítání obyvatelstva v odtrženém čs. pohraničí k 17. 5. 1939
3. sčítacího archu z poválečného sčítání lidu - zaškrtněte jakého:
   a) 1. 3. 1950
   b) 1. 12. 1970
   c) 2. 3. 1991

Žádám o zjištění

a) domovské příslušnosti
b) národnosti
c) státní příslušnosti
d) jiný údaj – uveďte jaký:

Osoba, o níž požadujete údaje.
- jméno, tehdy užívané příjmení:
- datum a místo narození:
- přesná adresa pobytu uvedené osoby:

Formulář žádosti o výpis ze sčítacích operátů používaný v současnosti v Národním archivu.

	k 1. 12. 1930	k 17. 5. 1939	později
název obce nebo její části (čtvrť,osada)			
číslo popisné			
tehdejší název ulice či náměstí (pokud v obci byly			
číslo orientační (pokud v obci byla)			
okres, příp. jiné bližší zeměpisné označení			

Uveďte případně některé další údaje, jež by mohly usnadnit vyhledání domovního archu (**jména majitele domu nebo účel, jemuž objekt sloužil, povolání osoby, u níž je požadován výpis apod.**):

Jméno, příjmení a adresa žadatele (včetně PSČ):

Uveďte příbuzenský vztah k osobě (osobám), u níž (nichž) jsou požadovány údaje:

Podpis žadatele: …….

Přiložte
ověřené plné moci od osoby (osob), u níž (nichž) jsou údaje požadovány.

DŮLEŽITÁ UPOZORNĚNÍ !
Formulář je třeba vyplnit úplně a přesně, jinak není možné údaje řádně vyhledat.

Žádost zašlete písemně na adresu
Národní archiv
Archivní 4
149 01 Praha 4 – Chodov

Poplatky jsou stanoveny podle vyhlášky 645/2004 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů

Údaje ze sčítacích operátů z území dnešní Slovenské republiky
žádejte v Národnom archíve SR, Drotárska cesta 42, 811 04 Bratislava, Slovenská republika.
Údaje ze sčítacích operátů z roku 1921 a starších, žádejte v příslušném státním okresním archivu (podle místa pobytu osoby v době sčítání).